Ilulissani PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMIIT ilinniarnerminnit inerlaanik nalilersuineq

Inatsisit naatsorsuutigisallu aamma ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaasa akornanni tulluarnernik nalilersuineq

Niels Peter Mortensen, Helle Hansen aamma Maliina Grønvold Olsen

VIVE

Ilulissani PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMIIT ilinniarnerminnit inerlaanik nalilersuineq –Inatsisit naatsorsuutigisallu aamma ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaasa akornanni tulluarnernik nalilersuineq

© VIVE aamma allaaserinnittut, 2022

e-ISBN: 978-87-7582-014-6

Saqqaani assimik assiliisoq: Niels Peter Mortensen/VIVE

Suliniut: 301928

Aningaasalersuineq: Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik

VIVE – Viden til Velfærd
Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K
www.vive.dk
VIVE-p saqqummersitai issuarneqarsinnaapput, suminngaanneernerat erseqqissumik nalunaarneqarpat.

VIVE
DET NATIONALE FORSKNINGS- OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD

Siulequt

Ilulissani PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMIIT ilinniarnerminit inerlaaq suliffeqarfinni sulilerpat pineqartoq sulisitsisuniit inatsisiniillu naatsorsuutigisanik piumasaqaatinillu misigisaqassaaq. Ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaat naatsorsuutigisanut piumasaqaatinullu taakkununnga qanoq naapertuutsiginerannik nalilersuineq manna sammisaqarpoq.

Taamatut naapertuuttoqarneranik misissuiniarnermi ilinniarsimasut suliassanik aalajangersimasunik qanoq kivitsisinnaanersut aamma suliffimminni nutaami qanoq naapinneqarnersut sammineqarput.

Nalilersuinermi matumani aalajangersimasunik tunuliaqutaasoq tassaavoq PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMI (PI) ilinniartitaanerit imarisaannik nalilersuineq ingerlanneqareersimasoq (Christensen et al., 2020). Nalilersuineq manna taamatut nangitsineruvoq taamaalillunilu iliniarnerminnit inerlaat piginnaasaannik nassuiaalluni pingaarnertigut qaffasissusiinik naleqqiunneqarlutik, aamma ilinniartitaanerit aalajangersimasumik imarisaasa immikkuualuttui misissoqqissaarneqarnatik.

Ilinniartitaanermut, Ilageeqarnermut Kultureqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup (maannakkut Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik) VIVE qinnuigisimavaa ilinniarnerup naammassineqarnerata kingorna paaqqinnittarfeqarfinniit innarluutilinnillu paaqqinnittarfinniit piumasaqaatinut naatsorsuutigisanullu naammassinnittunik PI-miit perorsaasutut ilinniarnerminnit inerlaat qanoq annertutigisumik naammattunik piginnaasaqarnersut nalilersoqqullugu. Nalilersuinerup inerneri inassuteqaateqarput unammillernartut suliatigullu naatsorsuutigisat ilinniartitaanermut qanoq ilanngunneqarsinnaaneri qulakkeerniarlugit iluaqutaasinnaasunut kingorna suliniutinut tunngaviusinnaasut.

Nalunaarusiaq maanna misissueqqissaarisartut pisortaannit Niels Peter Mortensenimit (suliniummi aqutsisoq), misissueqqissaarisartumit utoqqaanerusumit Helle Hansenimit aamma ilisimatusarnermi ikiortimit Maliina Grønvold Olsenimit suliarineqarpoq. Nalunaarusiaq missingersuutaasoq nalilersuisartunit avataaneersunit atuarneqarsimavoq taakkulu oqaaseqaataannut isumassarsiaannullu pingaartunut qujalluta.

Atuarluarisi!

Carsten Strømbæk Pedersen
VIVE Børn og Uddannelsemi ilisimatusarnermi misissueqqissaarinermilu pisortaq 2022

Imai

Eqikkaaneq 5

1 Atuarnissaanut ilitsersuut 7

2 Tunuliaqutaasut 8

2.1 PERORSAANERMIK ILINNIARFIK nalilersuinermilu ilinniartitaanerit 9

2.2 Paasissutissat 13

3 Ilinniagaqartut ilinniarnermiillu inerlaat tunuliaqutaat 15

3.1 Ilinniagaqartup tunuliaqutaa 16

3.2 Najugaqarfik nuunnerillu 19

3.3 Oqaatsit ilinniakkap toqqarneqarneranut pingaaruteqarnerat 23

3.4 Ilinniartut ilinniareernerup kingorna ingerlataqarfinnut agguarneri 26

4 Ilinniagaqarsimasut piginnaasaasa qaffasissusiat 29

4.1 Sulisitsisuniit naatsorsuutigisat piumasaqaatillu 29

4.2 Ingerlataqarfiit tigusisut ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaannik naliliinerat 32

5 Sulisitsisut aamma PI-p akornanni suleqatigiinneq 40

5.1 Suliffimmik misiliineq 40

5.2 Suliffimmik misiliilluni tipisiuineq 41

5.3 Saqqummiussinerit aalajangersimasumillu suleqatigiinnerit 41

6 Sanilliussineq 43

6.1 Ilinniarnerminnit inerlaanik piumasaqarneq 43

6.2 Suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsineq 44

6.3 Aallartisarneq 44

6.4 Inersimasunik ilinniartitsineq 45

6.5 Najugaq qimannagu ilinniartitaaneq 45

6.6 Ilinniartitaanermi oqaatsit 45

6.7 PI-p aamma tigusisut akornanni ikaarfiliineq suleqatigiinnerlu 46

6.8 Ilinniartitaanernut assigiinngitsunut ilimagisat assigiinngitsut 46

7 Periuseq 48

Atuakkat 51

Bilag 1 Nuuttariaatsit 52

Eqikkaaneq

Nalilersuineq una PI-mi ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaat inatsisini piumasaqaatinut tigusisussallu naatsorsuutigisaannut qanoq naammassinninnerinik sammisaqarpoq.

Misissueqqissaarnerit ilinniartitaanernik siusinnerusukkut nalilersuinernik, misissuinernik attuumassuteqartunik allanik, nalilersuinermut matumunnga katersorneqartunik apersuinernit paasissutissanik aamma PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMI (PI) ilinniagaqartut pillugit Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissanik nalunaarsorneqarsimasunik tunngaveqarpoq. Misissueqqissaarnerit nalilersuinermik tamarmiusumik eqikkaasunik qulequttanit arlalinnit assigiinngitsuniit katersorneqarput.

Boks 1.1 Misissueqqissaarnernit assigiinngitsuniit ilimagisat

- **Ilinniarnerminnit inerlaanik piumasaqarneq**
  PI-mit ilinniarnerminnit inerlaanik annertuumik piumasaqartoqarpoq, nalinginnaasumillu isigalugu piumasaqarneq naammassiniarlugu naammattumik ilinniartitsisoqarnani. Iliniarnerminnit inerlaanik piumasaqarneq suliassaqarfinni immikkut ilinniagaqarsimasuni annertunersaavoq, peqatigisaanillu tassani qinigassaasut ikinnersaallutik.
- **Suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsineq**
  PI-mit ilisimasatigut annertuunik tunngaveqartunik suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsisoqarpoq. Suliassaqarfinni nalinginnaasuni tamanna akuerineqarlunilu pingaartinneqarpoq, suliassaqarfinnili immikkut sullissiviusuni tigusisut tungaanniit ilinniarnerminnik inerlaaniit suliassaqarfimmi soqutiginnittoqannginnerani misigineqarluni.
- **Tigusisuni aallartisarnerup ingerlanera**
  Ilinniarnerminnit inerlaat aallartinnermik ingerlataqarnerinik sulisitsisut iluaqutaasumik suliaqarsinnaapput, taakku piginnaasaannik misiliinissamut periarfissaqarlutik suliffimmilu ilanngulluarsinnaallutik.
- **Inersimasunik ilinniartitsineq**
  Ilinniarnerminnik inerlaanut arlalinnut pissutsit imaattarput suliffeqarfinnut pisarlutik qaffasinnerpaamik ilinniagaqartuullutik imaluunniit suliassaqarfimmi ilisimasanik nutaanerpaamik pigisaqarlutik. PI-p tungaaniit naammassilernermi inersimasumik ilinniartitsinermi tunngaviit iluaqutaasumik sammineqarsinnaapput, taamaalillutik ilinniarnerminnik inerlaat ilinniartitsinissaminnut suli pitsaanerulersillugit.
- **Najugaq qimannagu ilinniartitaaneq**
  Najugaq qimannagu ilinniartitaanerit amerlanerusut ilinnialernissaannut periarfissiipput immaqalu taamaalilluni amerlanerusut qaffasinnerusumik ilinniagaqalernissaannut aamma aqqutissiuullugit. Tamanna ilinniarnermi oqaatsinut ataqatigiissillugu isigineqassaaq kalaallit oqaasii atorlugit ilinniartitaaneri ilinniagaqartunut arlalinnut ilinniarnissaannut oqilisaassillutik.
- **Ilinniartitaanermi oqaatsit**
  Ilinniartitaanerit kalaallisut ingerlanneqarsinnaatillugit ilinniartut arlallit ajornannginnerusumik ilinniarfinnut isersinnaallutillu pissarsisinnaasarput. Oqaasertanulli ilinniarnermilu atuakkanut amerlanertigut danskisuujusunut naleqqiullugu tamanna unammillernartoqarpoq, nutserneqarsinnaallutilli.
- **PI-p tigusisussallu akornanni ikaarfissaliineq suleqatigiinnerlu**
  Suliffeqarfinnut ikaarsaarneq oqinnerulersinniarlugu aamma ilinniarnerminnik inerlaat amerlanerusut suliassaqarfinnik immikkut sammisaqartunut soqutiginnilersinniarlugit iluaqutaasumik ilinniartitaanerit ingerlanerini sulisitsisunngortussaniit amerlanernik

Boks 1.1 Misissueqqissaarnernit assigiinngitsuniit ilimagisat

saqqummiussisarnernik aaqqissuussisoqarsinnaavoq, soorlu aamma ikaarfissaliinermi aaqqissuussinerit allat eqqarsaatigineqarsinnaasut.

- **Ilinniartitaanernut assigiinngitsunut naatsorsuutigisat assigiinngitsut**
  Ilinniartitaanernut assigiinngitsunut piginnaasatigut qaffasissutsit assigiinngitsuunerat tigusisussaniit nalinginnaasumik akuerineqarput, kisianni qaffasissutsimi qaffasinnerpaami piginnaasaqartunik sulisussamik peqanngippat ilinniartitaanerni appasinnerusumik qaffasissusilinniittunut naatsorsuutigisat qaffasinnerussapput. Taamaattumik ilinniarnerminnit inerlaat nammineq piginnaasaminnut ilisimasaqarluarnerat killeqarsinnaanerallu iluaqutaasumik sammineqarsinnaalluni.

1 Atuarnissaanut ilitsersuut

Nalunaarusiaq manna eqikkaanerup saniatigut nalilersuinermi apeqqutinut oqaasertalerneqartunut naleqqiullugu paasissutissanik katersorneqarsimasunik suliarineqarsimasunillu misissueqqissaartunik pingaarnertigut sammisaqarfiusunik kapitalinik marlunnik nalilersuinermut tunuliaqutaasut pillugit kapitalimik aallarniutaasumik imaqarpoq. Ilinniagaqartut/ilinniarnerminnit inerlaat assigiinngitsuniit isiginnittumik tunuliaqutaannik piginnaasaannillu kapitali ataasiakkaat suliaqarput. Kapitalini sammisat paasissutissanik suliarinninnikkut oqaasertalerneqarlutillu killilersorneqarput taamaattumillu nalilersuinermi apeqqutinik aallaqqaammut aaqqissuussinerup kapitalinilu sammisat akornanni tamatigut 1:1-imik naapertuuttoqarnani. Nalunaarusiap misissueqqissaarnermut tunngasui kapitalini sammisaqarfiusunik tamanik katersisumik kapitalimik isiginnittumik naggaserneqarpoq - tassani aamma inassuteqaatit allaaserineqarlutik. Kiisalu nalunaarusiaq aamma paasissutissanik allaaserinnittumik paasissutissanillu katersisumik ilanngussamik ataatsimik imaqarluni.

2 Tunuliaqutaasut

Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut tunngasuni ilinniarsimasunik pingaartumillu perorsaanikkut ilinniarsimasunik sulisussanik amigaateqarneq ajornartorsiutaavoq aamma suliassaqarfimmi pitsaassutsimik kissaatigineqartumik pilersuinissamut naleqqiullugu annertuumik aporfittut isigineqarsinnaalluni. Ajornartorsiut pilersinneqarpoq ilaatigut suliassaqarfimmi sullissinerit suliassaqarfimmi kissaatigineqartumut pitsaassutsimut inatsisitigut sinaakkusiussanut naleqqiunneqaraangat, ilaatigut suliassaqarfimmi sulisitsisuniit atorfeqartunut naatsorsuutigisanut naleqqiullugu sullissinerit nalilerneqartillugit. Tamanna assersuutigalugu 2020-mi VIVE-miit misissuinermiit takuneqarsinnaavoq, Kalaallit Nunaanni ulluunerani neqeroorutit pitsaassusaannik qulaajaanermi takutinneqarluni sulisussanik ilinniarsimasunik amigaateqartoq, misissuinermilu tassani taamaattumik inassutigineqarluni Kalaallit Nunaanni perorsaasunik ilinniarsimasut amerlanerusut ilinniartinneqarnissaat sammineqassasoq, ilinniartitaanermilu perorsaanikkut sulinerup pitsaassusaa aamma sammineqartariaqartoq (Hansen & Iversen, 2021). Misissuinermi tassani alaatsinaanneqartoq aamma tassaavoq ilinniarsimasut aamma ulluunerani neqeroorutini ilikkartitsiniarluni suliniutinik sammineqarnerusinnaasut, tassa ilinniarsimasut suli pitsaassuseqarnerusumik tunniussisariaqartut, tamannalu iluaqutaasumik ilinniartitaanerup ingerlanerani ikorfartoqarsinnaalluni.

Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik qulaajaanermi (Dahl, Kloppenborg aamma Pedersen, 2020) aamma perorsaasut ilinniarsimasut taakkulu piginnaasaannik amigaateqarneq sammineqarluni. Tassani inassutigineqartoq tassaavoq Perorsaanermik Ilinniarfik qimakkunikku meeqqanik inuusuttunillu atugarliortunik suliaqarnissamut kalaallit perorsaasut naammattumik piareersarneqarsimanersut misissorneqassasoq.

Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnik katsorsaavinnik misissuinerup ingerlanneqartup ilaatigut takutippaa neqeroorutit, sulisut ilinniagaqarnikkut tunuliaqutaat aamma ingerlataqartunik allanik suleqateqarneq misissoraanni ilaqutariinnik katsorsaaviit akornanni annertuumik allanngorartoqartoq.

Peqatigisaanik Kalaallit Nunaanni ilinniarnermik ingerlataqarfinni unammillernartunik misissueqqissaarnerup (Jensen aamma Pedersen, 2020) takutillugu PI-mi ilinniarnermik aallartissimasuni ilinniartunit arlalissuit ilinniarnerminnit unitsitsisarsimasut. PI-mi ilinniarfinnut kikkut qinnuteqartarnersut, taakku tunuliaqutaat inuuniarnikkullu atugaat qanoq ittuunersut aamma naammassinerminni piginnaasaannut tamanna qanoq isumaqarneranik misissuinissaq soqutiginaateqarluni.

Qulaani allassimasut tunuliaqutaralugit ataani allassimasumi nalilersuinerup matuma siunertaa allaaserineqarpoq:

> Nalilersuinerup siunertaa tassaavoq PI-mi ilinniartitaanerit ineriartortinnerinut aalajangersimasunik inassuteqaasiornissaq. PI-mit ilinniarnerminnit inerlaat pillugit ilisimasat nutarterneqarsimasut tunuliaqutaralugit inassuteqaatit oqaasertalersorneqassapput tassungalu ilanngullugu inatsisini oqaasertalerneqartunut sinaakkusiussanut kiisalu

sulisitsisussaminnit piumasaqaatinut naatsorsuutigisanullu ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaat qanoq naammassinninnerannik misissueqqissaarneq.

VIVE nalilersuinerup suliarinerani ilinniartitaanerup imarisaata aamma ulluunerani paaqqinnittarfinni, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni innarluutilinnullu tunngasuni suliassat akornanni ataqatigiittoqarneranik qulaajaanissaq sammisimavaa. Tassunga ilanngullugu ilinniagaqartut ilinniarfimminniit piginnaasat pissarsiarisaasa aamma tigusisunik suleqatigiinneq qanoq ingerlaneranik ingerlataqarfimmi pisariaqartitsinerit qanoq tulluarnersut.

Tamatuma saniatigut sammineqartoq tassaasimavoq ilinniagaqartut tunuliaqutaannik inuuniarnikkullu atugaannik qulaajaanissaq. Nunamit aggerfimmi pissutsit, ilinniarnermi oqaatsit aamma inuuniarnikkut pissutsit ilinniagaqartup ilinniarnermik ingerlataqarneranut piginnaasatigullu qaffasissutsinut anguneqartunut qanoq pingaaruteqarnerisa qulaajarnerinut nassuiarnerinullu tamanna iluaqutaavoq.

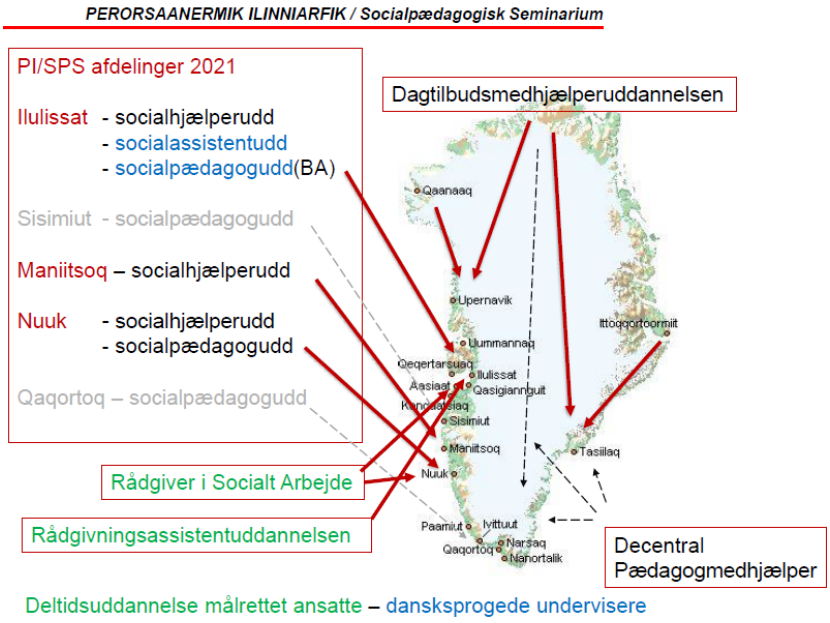
Nalilersuinermi aamma inassuteqaasiornermi ingerlataqarfimmi tigusisuniit suliatigut naatsorsuutigisat ilinniartitaanermi qanoq ilanngunneqarneri sammineqarput, taamaalilluni ilinniagaqarsimasut suliassanut utaqqisunut piginnaasaqarlutik, aamma meeqqat tapersersorneqarnissaannut inatsimmi, inuit innarluutillit tapersersorneqarnissaannut inatsimmi aamma meeqqanut suli atualinngitsunut perorsaanikkut inerikkiartuutaasunik ulluunerani neqeroorutit pillugit inatsimmi allaaserineqartunut piumasaqaatinut kommunit aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit naammassinninnerannut ilinniarnerminnik inaarlaat ikorfartueqataasinnaallutik.

2.1 PERORSAANERMIK ILINNIARFIK nalilersuinermilu ilinniartitaanerit

Ilinniarfik 1995-imili Ilulissaniissimavoq. Tassani isumaginninnermi perorsaasutut, socialassistentitut aamma isumaginninnermi ikiortitut ilinniartoqarsinnaavoq. Taakku saniatigut Nuummi aamma Maniitsumi immikkoortortaqarpoq, isumaginninnermi ikiortitut ilinniartoqarsinnaalluni. Ulluunerani neqeroorutini ikiortitut ilinniartitaaneq tassaavoq nunaqarfimmi ilinniartitaaneq, taamaalilluni nunaqarfinni assigiinngitsuni ingerlaavartumik neqeroorutigineqarsinnaalluni. Aammattaaq pikkorissarnernut immikkoortortamik pilersitsisoqarsimavoq pikkorissarnernik atuartitsinernillu arlalissuarnik neqerooruteqartartoq, isumaginninnermi perorsaanermillu suliaqarfiusut iluini sulisunut ilinniagaqarsimanngitsunut annerusumik neqeroorutaasartut. Ilulissani ilinniarfimmi Perorsaasunik ilinniartitsineq Isumaginninnermilu sulineq pillugu ilisimasaqarfik 2010-mi pilersinneqarpoq.

Tamatuma saniatigut Nuummi immikkoortortaqarpoq, isumaginninnermi ikiortitut perorsaasutullu ilinniartoqarsinnaalluni kiisalu Maniitsumi Isumaginninnermi ikiortitut ilinniartitaanermi ilinniartoqarsinnaalluni. Kalaallit Nunaat tamakkerlugu ilinniartitaanikkut PI-p neqeroorutai takussutissiaq 2.1-mi PI-p suliarisimasaani takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 2.1 PI-miit ilinniartitaanerit pillugit takussutissiaq

Najoqqutaq: PI'imiit asseq

Takussutissiaq 2.1 -imi aamma takuneqarsinnaavoq najugaq qimannagu perorsaasutut ilinniartitaaneq Sisimiuni aamma Qaqortumi neqeroorutigineqarsimasoq. Piffissami nalilersuinerup matuma ingerlannerani PI malillugu illoqarfinni taakkunani marlunni ilinniartunik ingerlasoqarsimanngilaq. Inatsisip allanngortinnerata malitsigisaanik august 2021-mi ilinniarnermik aaqqissuussineq nutaaq suliarineqarpoq, tamatuma kingunerisaanik nunagisaq qimannagu perorsaasutut ilinniartitaaneq inuutissarsiummik ilinniagartuutut ilinniarnermik nutaamik taarserneqarluni, taaguuteqartoq perorsaasumut ikiortitut ilinniartitaaneq.

Nalilersuineq PI-mi ilinniartitaanernik taakkuninnga tallimanik sammisaqarpoq.

Perorsaasutut ilinniartitaaneq tassaavoq ukiuni pingasuni affarmilu perorsaasutut sammivilimmik bacheloritut ilinniarneq. Perorsaasutut sammivilimmik bacheloritut naammassilluni ilinniarneq perorsaasutut suliffiusinnaasut tamat iluanni atorfininnissamut periarfissiivoq. Ilinniarsimasoq kandidatitut aamma masteritut qaffasissuseqartut ilinniarnerit naammassinissaannut pisinnaalissaaq.

Ilinniartitaanermi siunertaq tassaavoq perorsaasutut suliaqarnermut atasunik ineriartortitsinermi, ilinniartitsinermi isumassuinermilu suliassanik isumaginninnissamut ilisimasanik, paasisanik piginnaasanillu ilinniagaqartup pissarsinissaa.

Ilinniarnerup nalaani semesterit aappaani aamma tallimaanni ilinniagaqartut suliffimmik misiliisinnaapput. Suliffimmik misiliineq siulleq tassaasarpoq sapaatit akunnerinik 14-inik sivisussuseqartoq nalinginnaasumik suliffimmik misiliineq, taaguutaatut nalinginnaasumik suliassaqarfimmi ingerlanneqartussaq. Suliffimmik misiliinerup aappaa tassaavoq sapaatit akunnerinik 18-inik sivisussuseqartoq immikkut sullissivimmik misiliineq, meeqqanut, inuusuttunut aamma/imaluunniit inersimasunut immikkut pisariaqartitalinnut paaqqinnittarfimmi ingerlanneqartussaq.

Najugaq qimannagu perorsaanermik ilinniarneq[1] tassaavoq ukiuni pingasuni ingerlaqqiffiusumik ilinniartitaaneq. Ilinniartitaanermi naatsorsuutigineqarpoq siumoortumik isumaginninnermi ikiortitut ilinniagaqarsimaneq aamma suliffimmiit misilittagaqarneq. Naammassilluni ilinniarsimasoq perorsaasutut suliffiusinnaasut tamat iluanni atorfininnissamut periarfissiivoq. Ilinniagaqarsimasoq bacheloritut allagartartaarfiusunilu ilinniarnerit naammassinissaannut pisinnaalissaaq.

Ilinniartitaanermi siunertaq tassaavoq perorsaasutut suliaqarnermut atasunik ineriartortitsinermi, ilinniartitsinermi isumassuinermilu suliassanik isumaginninnissamut ilisimasanik, paasisanik piginnaasanillu ilinniagaqartup pissarsinissaa.

Najugaq qimannagu perorsaanermik ilinniarnermi sapaatit akunnerini 13-ini suliffimmik misiliisoqartarpoq. Suliffimmik misiliiffik nalinginnaasumik imaluunniit immikkut sullissivimmiissinnaavoq.

Socialassistentitut ilinniartitaaneq tassaavoq qaammatini qulingiluani ilassutaasumik inuussutissarsiummi ilinniartitaaneq, suliamut attuumassuteqartumik ingerlaqqilluni ilinniartup ilinniaqqinnissaanut aamma sulinermi perorsaasutut sulinissamut piukkunnaateqalernissamut ilinniartup piginnaasaqalernissaanut piareersarfik.

Ilinniartitaanerup pingaarnertut anguniagaa marloqiusaavoq. Illuani ilinniartup suliamut attuumassuteqartumik ilinniaqqilluni atuarnissamut piareersarnissaanut siunnerfeqarpoq. Aappaatigullu sulinermi perorsaasutut sulinissamut piukkunnaateqalernissamut ilinniartup piginnaasaqalernissaanut siunnerfeqarluni. Ilinniartitaanikkut ilinniarnertuunngorniarfimmut assingusumi oqaatsit aappaattut ilinniartoq danskisut pikkorissuseqalissaaq oqaatsitigullu piginnaasaqalerluni kiisalu perorsaanermi suliatigut danskisut oqaatsinik atuilersinnaalluni, taamaalilluni perorsaasutut sammivilimmik bacheloritut ilinniarfimmi aallartissinnaalluni ilinniartoq piukkunnaateqalissalluni.

Isumaginninnermi ikiortitut ilinniartitaaneq tassaavoq piffissani tallimani aaqqissuunneqartumi ukiuni marlunni tunngaviusumik ilinniartitaaneq (inuussutissarsiummut ilinniartitaaneq). Naammassilluni ilinniarsimasoq perorsaasutut suliffiusinnaasut tamat iluanni atorfininnissamut periarfissaqarpoq. Ilinniartoq isumaginninnerup iluani perorsaanermi tunngaviusunik suliatigut suliassani ingerlatsinermilu suliassani peqataanissamut annertuutigut piukkunnaateqalissaaq aamma perorsaanikkut sulinermi suliassanut akisussaalersinnaallunilu isumagilersinnaallugit. Ilinniagaqartoq Isumaginninnermi ikiortitut ilinniarnermik naammassisaqarnissamut piukkunnaateqalissaaq peqatigisaanillu nunagisaq qimannagu perorsaasutut ilinniarnissamut isissutaasinnaalluni (inuussutissarsiutitigut misilittagaqarsimagaanni) aamma nunagisaq qimannagu perorsaasumut ikiortitut ilinniartitaanermut nutarterneqarsimasumut isissutaasinnaalluni.

[1] Najugaq qimannagu perorsaanermik ilinniarneq inuutissarsiummik ilinniagartuutut ilinniarnermik nutaamik taarserneqarluni aamma najugaq qimannagu neqeroorutigineqarsinnaasoq. (PI/SPS, 2021)

Ilinniartitaanermi siunertaq tassaavoq perorsaasutut suliaqarnermut atasunik ineriartortitsinermi, ilinniartitsinermi isumassuinermilu suliassanik isumaginninnissamut ilisimasanik, paasisanik piginnaasanillu ilinniagaqartup pissarsinissaa.

Ilinniartitaanermut sapaatit akunnerini 17-ini aamma 30-ni suliffimmik misiliinerit marluupput. Suliffimmik misiliinerni piffissat suliffimmik misiliiffimmi ataatsimi ingerlanneqassapput. Suliffimmik misiliineq nalinginnaasumik immikkullu sullissiviusumi ingerlanneqarsinnaavoq.

Ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiortinngorniarneq tassaavoq sivikitsumik inuussutissarsiummut ilinniarneq, qaammatit qulingiluat ingerlanerani isorliunerusuni aaqqissuunneqartoq arfinilinnik immikkoortoqartoq. Naammassilluni ilinniarsimasoq ulluunerani meeqqanik sullissinerup iluani atorfinitsinneqarsinnaavoq. Ilinniagaqartoq perorsaanermi sulianik suliaqalersinnaassaaq kiisalu perorsaasutut ilinniagaqarsimasut sulisut suleqatigalugit isumassuinermi suliaqarsinnaalluni. Ilinniarsimasoq isumaginninnermi ikiortitut ilinniagaqalernissamut piukkunnaateqalissaaq.

Ilinniartitaanermi siunertaq tassaavoq perorsaanermi suliaqarnermut atassuteqartunik isumassuinermi sulianik isumagisaqalernissamut ilisimasaqalernissaq, paasisimasaqalernissaq suliatigullu piginnaasaqalernissaq.

PI-mi allanik arlalinnik ilinniartitaanernik pikkorissarnernillu ingerlatsisoqarpoq, nalilersuinermili matumani qulaani allaaserineqartut tallimat aallaavigineqassallutik.

2.1.1 2020-mi Europami malitassanut naleqqiullugu ilinniartitaanerit imarisaannik nalilersuinermik eqikkaaneq

2020-mi PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMI ilinniartitaanerit pitsaassusaat ilaatigut European Standards & Guidelines 2015 aallaavigalugu nalilersorneqarput. Nalilersuinermi ilaatigut tunngavigineqarput allagaatinik annertuunik misissuineq, PI-miit nammineq nalilersuineq, ilinniagaqartut atugaannik uuttuilluni misissueqqissaarneq, misissuinerit attuumassuteqartut allat, apersuinermi immersuilluni misissuineq aamma ilinniarfeqarfimmut pulaarneq.

Nalilersuineq 2012-imi ilinniartitaanernik nalilersuinermi atorneqartunik piumasaqaatinik arfineq pingasunik tunngaveqarpoq aamma Boks 2.1-imi ataaniittumi issuarneqartut:

Boks 2.1 PI-mi ilinniartitaanerit imarisaannik 2020-mi nalilersuineq pillugu nalilersuinermi piumasaqaaatit

1. Ilinniartitaanerup taaguutaa kiisalu pisariaqartitsineq attuumassuteqarneralu
2. Ilisimasatigut tunngavigisat
3. Ilikkagaqarnissamut anguniagaq
4. Aaqqissuunneqarnera naammassineqarneralu
5. Ilinniarfimmi pitsaassutsimik qulakkeerineq ineriartornerlu
6. Tamanut ammasumik paasissutissiineq
7. Siusinnerusukkut nalilersuinermi inassuteqaatinik malitseqartitsineq (2012)
8. Ilinniagaqartup naammagisimaarinninnera.

Pingaarnertigut nalilersuisunit paasineqarpoq PI aamma ilinniartitaanerit neqeroorutigineqartut inatsisini, ilinniartitaanernik aaqqissuussinerni, periusissiani anguniakkanilu allattorneqarsimasunut piumasaqaatinik tunngavigisanillu naammassinnittut. Ilinniartitaanerit pitsaassusaat naammaginartutut nalilerneqarput. Aammattaaq nalilersuinermi paasineqarluni PI-mi ilinniartitaanerit ilinniartitaanerit qaffasissusii nalinginnaasumik qaffatsinniarlugit Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni pisariaqartitsinermik annertuumik naammassinnittut. Nalilersuinermi ilaatigut inassutigineqarpoq sumiiffinni nunallu immikkoortuini atuisut tigusisartullu suleqatigiinneq nanginneqarlunilu annertusineqassasoq. (Christensen et al., 2020).

2.2 Paasissutissat

Nalilersuineq manna PI-mit ilinniarnerminnit inerlaanik, tigusisartunik, kommuninik, naalakkersuisoqarfinnik, aqutsisoqarfinnik aamma PI-mi atuartitsisunik aqutsisunillu arlalissuarnik apersuinernik tunngaveqarpoq. Apersuinernut tamanut naleqqiullugu PI-mi ilinniarnerminnit inerlaanit amerlasuunit sapinngisamik misilittakkat isiginninnerillu amerlasuut pissarsiariniarlugit paasissutissat tunuliaqutaasut attuumassuteqartut siamasissuunissaat anguniarsimavarput. Tamanna assersuutigalugu nunami suminngaanneernermut ingerlataqarfinnullu atuuppoq. Tamanna annertuutigut iluatsippoq, kisianni ulloq unnuarlu paaqqinnittaarfinni tigusisartuni apersuinerit inissinnissaat annertuumik unammillernartuusimapput, naak ilungersorluni suliniuteqartoqaraluartoq. Taamaattumik tigusisut tungaanniit paasissutissatigut tunngavigisat ulluunerani meeqqerivinnituulli annertutiginngillat. Paasissutissanik katersinitsinni paasissutissiisut suliassaqarfik pillugu ilisimasaqartillugit apersuinerni attuumassuteqartuni allani tamatuma sammineqarneratigut suliassaqarfimmi tassani ilisimasassat ujartorniarsimavagut. Aammattaaq suliassaqarfimmi VIVE-mit ingerlanneqarsimasunit misissuinernit attuumassuteqartunit allaniit ilisimasat paasissutissallu ilanngunneqarsimallutik. Apersuinerit VIVE-mi sulisunit kalaallisut imaluunniit danskisut ingerlanneqarsimapput. Apersuinerni ikittuinnarni oqalutsit atorneqarsimapput.

Takussutissiaq 2.1 Nalilersuinermut atatillugu apersuinerit amerlassusii pillugit takussutissiaq

Kommuni	Ulluunerani neqeroorut	Najugaqarnissamik neqeroorutit	Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit	Ilaqutariinnut Sullissivik	Ilinniarnerminnik inerlaat	Ingerlatsivik
Sermersooq	2	3	3	2	1	1
Qeqertalik				1	2	
Qeqqata				2	1	
Avannaata	3	1	1	2	6	1
Kujalleq	3		2	2	3	2
Katillugit	**8**	**4**	**6**	**9**	**13**	**4**

Tamatuma saniatigut isumaginninnermi nakkutilliisoqarfimmi sulisoq ataaseq aamma PI-mi atuartitsisut qulit apersorsimavagut. Kiisalu paasissutissanik katersinermik suliarinninnermullu tunngasunik isumasioqatigiinnerit marluk ingerlassimallutigit. Isumasiuinerni PI-mi atuartitsisut aqutsisullu aamma naalakkersuisoqarfinni isumaginninnermillu nakkutilliisoqarfimmi sulisut peqataapput.

Kisitsisit atornagit paasissutissanik pissarsinerup saniatigut PI-mi ilinniartut pillugit Naatsorsueqqissaartarfimmi paasissutissanik nalunaarsorneqarsimasunik suliarinninnermik aamma nalilersuineq tunngaveqarpoq. Paasissutissanik nalunaarsorneqarsimasuniipput PI-mi piffissami 2012-2020-mi ilinniagaqarsimasut taamaalillutillu taakku pillugit tamakkiisumik takutitsilluni.

Kiisalu PI-mik siusinnerusukkut nalilersuinerniit misissuinerniillu ilisimasat ilaapput aamma ingerlataqarfinnik misissuiffigineqartunit misissuinerit attuumassuteqartut allat. VIVE ingerlataqarfinnik attuumassuteqartunik misissuinernik attuumassuteqartunik arlalinnik ingerlataqarsimallunilu ingerlataqarpoq, tamannalu ajornartinnagu taakkunani inerinerit paasissutissallu ilaatinneqarlutik. Nalilersuinerup matuma piareersarneranut atatillugu aamma misissuisimanerit attuumassuteqartut allat nassaariniarlugit allaffimmi misissuisarsimavugut. Taakku aamma nalilersuinermi misissueqqissaarnerni isiginninnermut attuumassuteqartillugit atorneqarput.

Paasissutissanik itinerusumik misissuinissamut periuseq pillugu ilanngussamut innersuussisoqarpoq.

3 Ilinniagaqartut ilinniarnermiillu inerlaat tunuliaqutaat

PI-mi ilinniartut kikkuunerinik assimik takutitsiniarluta immikkoortumi matumani ilinniartut taakkulu tunuliaqutaat sammineqarput. Ilinniagaqartut tunuliaqutaat nutseriaatsit, uniinnartarneri inuussutissarsiutitigullu ingerlatarisimasani nalilersuinermi isiginiakkanut naleqqiullugit attuumassuteqarput. Tamatuma saniatigut kapitali ilinniagaqartut pillugit allaaserinninnermik aallartissutaallunilu oqaluttuarinninneruvoq.

Immikkoortumi ilinniartut taakkulu tunuliaqutai nassuiarniarlugit kiisalu ilinniakkamik toqqaanerannut tamatuma qanoq isumaqarneranik misissuinermi paasissutissat nalunaarsorneqarsimasut apersuinerillu atorneqarput. Tamatuma saniatigut kapitali manna aamma nalunaarusiami kapitalit sinneruttut paasineqarnissaannut sinaakkutitut atorneqarpoq, tassani saqqummiunneqartut inerneri ilai kapitalit sinnerini pingaarnertut inernernut pingaaruteqarmata.

Ilinniagaqartut aamma ilinniarnerminnit inerlaat tunuliaqutaat pillugit pingaarnertut inernerit

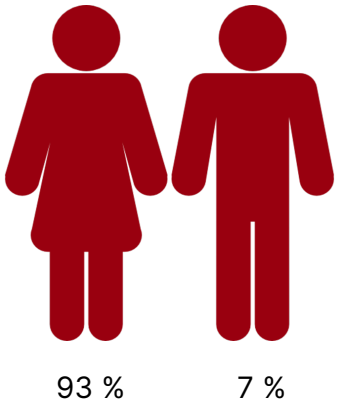
- PI-mi ilinniartut 93 %-ii arnaapput.
- Ilinniagaqartut affaasa missai 20-t aamma 30-t akornanni ukioqarput, tassa PI-mi ilinniarnerup siulliup allartinnerani.
- Ilinniagaqartut arlalissuit ilinniarnerup aallartinneranut atatillugu najugaqarfiat allanngortarpoq. Najugaqarfiat allanngortut amerlanersaat Ilulissanut nuuttarput, kisianni aamma illoqarfinnut ilinniarfiusunut allanut. Paasinarpoq illoqarfimmi ilinniarfiusumi ilaatigut uninngaannarluni tassani suliffissarsiortoqartarnera - tamanna Ilulissani atugaanersaalluni.
- Nalunaarsuinermi kisitsisit tunngavigalugit ilinniareernerup kingorna inerlaat suliffimmi sumi sulilertarnersut oqartoqarsinnaanngilaq. Ilinniareernermi ukiup ataatsip kingorna pisortani sulilersartut erseqqissumik amerlanersaapput (96 %).
- Apersuinernit takusinnaavarput ilinniarnerminnit inerlaat perorsaavinni sulilersartut, kisianni aamma pisortani suliassaqarfinni allani, assersuutigalugu sullissisutut.
- Ilinniarnerminnit inerlaat inini/immikkoortortani sulisutut atorfinitsinneqartarput, kisianni aamma inini aqutsisusut, immikkoortortani pisortatut paaqqinnittarfinnilu pisortatut.

Piffissaq 2013-2020-mut killeqartinneqarpoq. Piffissaq aallartiffiusoq toqqarneqarpoq, nalilersuinermut matumunnga paasissutissani nalunaarsorneqartuni pissarsiarineqarsinnaasuni Perorsaanermik Ilinniarfiup ilinniarfittut paatsuugassaanngitsumik paasineqarnissaanut piffissaq taanna siusinnersaammat. Taamatut killiliinerup kingunerisaanik nalunaarsorneqarsimasunik misissuinermi inernermiipput inuit 881-it, 2013-imiit 2020-mut PI-mi ilinniarnermik aallartissimasut.

3.1 Ilinniagaqartup tunuliaqutaa

Aallarniutitut nalunaarsorneqarsimasunik misissuinermi matumani takuarput PI-mi 2013-imiit 2020-mut ilinniartut amerlanerpaartaat arnaasut.

Takussutissiaq 3.1 PI-mi ilinniarnermik 2013-2020-mi aallartittut akornanni suiaassutsikkut agguarneq

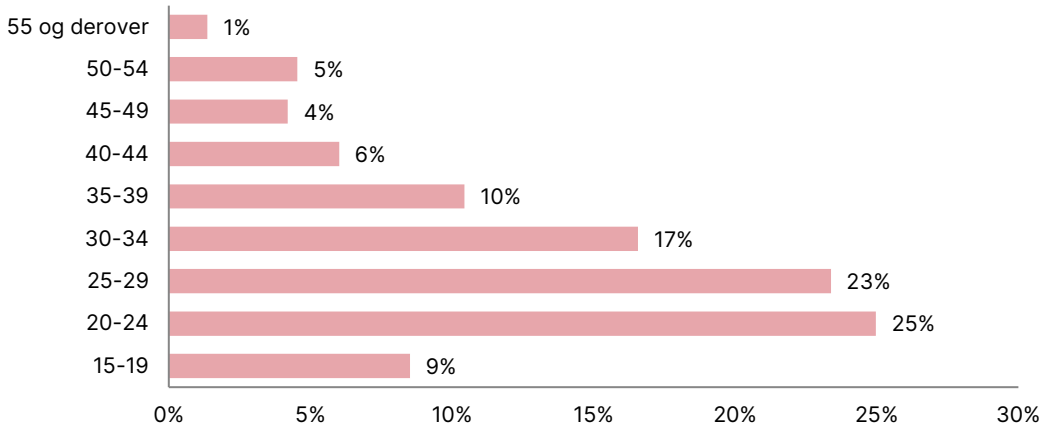

Nassuiaaneq: Takussutissiaq ukioq 2013-2020-mi PI-mi iliniarnermik aallartissimasut inuit 881-it tunngavigalugit pilersinneqarpoq.

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit misissueqqissaarneq suliarineqarpoq.

Aamma PI-mi ukiumi atuarfimmi siullermi ilinniarnerminnik aallartittut akornanni ukiutigut agguaaneq misissorparput. Takussutissiaq 3.2 takutippaa amerlanerpaartaat (50 %-imit qanittut) PI-mi ilinniarnermik siullermeertumik aallartikkamik 20-t aamma 30-t akornanni ukioqarsimasut. Naleqqiukkaanni perorsaasutut ilinniarfinni Danmarkimi ilinniartut qularnanngitsumik Kalaallit Nunaanniittunit inuusunnerusarput taamaalillutik amerlanertigut 23-nik ukioqarnerminni aallartittarlutik (Danske Professionshøjskoler, 2019).

Takussutissiaq 3.2 Piffissami 2013-2020-mi PI-mi ilinniarnermik siullermik aallartittut akornanni ukiutigut agguarneq

Nassuiaaneq: Takussutissiaq piffissami 2013-2020-mi PI-mi ilinniarnermik aallartittunik inunnik 881-inik tunngaveqarpoq. Taakku ukiui ukiumi siullermik ilinniagaqalerlutik aallartinneranni uuttorneqarpoq.

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit misissueqqissaarneq suliarineqarpoq.

Apersuinerni ilinniagaqartut assigiinngitsut marluk allaaserineqarput. Siulliit tassaapput ilinniarnertuunngornerup kinguninngua perorsaasunngorniarlutik qinnuteqartut. Taakku amerlanertigut inuusunnerusarput danskisullu pisinnaalluarlutik. Taakku atuagarsornikkut ilisimasanik pissarsinissamut suliassanillu allaaserisaqarnissamut sungiussisimasarput, qaqutigoortumillu sulinermiit annertuumik misilittagaqarneq ajorlutik. Kiisalu utoqqaanerusut annertuumillu sulinermik misilittagaqartut. Taakku amerlanertigut killeqartumik ilinniagaqarsimasarput aamma ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiortinngorniarlutik imaluunniit isumaginninnermi ikiortinngorniarlutik aallartittarlutik. Taakkunaniit arlalissuit Isumaginninnermi ikiortitut ilinniaqqittarput, taakkunaniillu perorsaasunngorniarlutik ilinniarnertik nangittarlugu. Ilaasa ilinniartitaanerit sukkasuumik tulleriiaarlugit ingerlattarpaat, allalli ilinniartitaanerit akornanni sivisunerusumik piffissami sulisarlutik.

Ataani Boks 3.1 nalilersuinermut paasissutissat katersorneqartut tunngavigalugit taakku tunuliaqutaannut ilisarnaataasut ilinniartuni inuit pingasut takutinneqarput. Taamaattumik pingaarpoq erseqqissassallugu ataani allassimasut inuit piviusuunngimmata, kisianni inuppassuit akornanni inuttut ilisarnaatit katersugaallutik.

Boks 3.1 PI-mi ilinniartitaanermi ilinniartuni pingasuni inuttut ilisarnaataasut

Ilinniartunut inuusunnerusunut assersuut

23-nik ukiulik kitaaneersoq. Isumaginninnermi soqutigisaqartuuvoq misigisimallunilu ilinniarfimmiinnissamut inuiaqatigiilerineq pitsaasumik tunngavissiisimasoq. Danskisoornermi ajornartorsiuteqanngilaq isumaqarlunilu ilinniarnermi danskisut atuagarsorsimanermit saqqummiussinissaq nassuiaanissarlu ajornartinnagu.

Ilinniartunut utoqqaanerulaartunut assersuut

40-nik ukioqarpoq tunumeersuullunilu. Ilinniarnernik arlalinnik misiliisimavoq kitaanilu sulisarnerniit misilittagaqarluni. 2000-p aallartinnerani isumaginninnermi ikiortitut ilinniarsimavoq, kingornalu tunumut utersimalluni tassanilu ukiuni 15-ini sulisimalluni. Piginnaasani suli annertunerusumik ineriartorteqqikkusuppai taamaattumillu isumaginninnermi ikiortinngorniarluni qinnuteqarsimalluni. Siullermik misiliinermi isinngilaq, aatsaat ukiup tulliani. Danskisoorsinnaanera killeqarpoq naliliillunilu ingerlaqqinnissamut akornutaasinnaasoq.

Ilinniarnerup ineriartortinneranut assersuut

34-nik ukioqarpoq anaanaallunilu kisimiittoq. Isumaginninnermi ikiortitut ilinniarsimavoq kingornalu meeqqanik innarluuteqartunik aamma immikkut atuartinneqartuni sulisimalluni. Naartulerami ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi piffissat suliffiusut tulluarunnaarput taamaattumillu meeqqerivimmut nuulluni. Tassani inimi aqutsisunngorpoq. Annertunerusumik ilinniarusukkami Ilulissanut nuuppoq siullermillu isumaginninnermi ikiortinngorniarluni kingornalu perorsaasunngorniarluni aallartilluni.

Inunnut ilisarnaatit takutippaat ilinniartut tunuliaqutaat piginnaasaallu assigiinngitsorujussuusut. Ilinniartunut arlalinnut annertuumik pingaaruteqarpoq tulleriaarlugit ingerlanneqarsinnaasunngorlugit ilinniartitaanerit aaqqissugaaneri, taamaalilluni isumaginninnermi ikiortitut ilinniartoqarsinnaalluni, kingusinnerusukkullu, kajumissuseqalernermi isumaginninnermi ikiortitut ilinniarluni aamma perorsaasutut ilinniarluni. Assersuutigalugu ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiortitut inerlaaq oqaluttuarpoq meeqqamini nukarleq atuarfimmi aallartippat isumaginninnermi

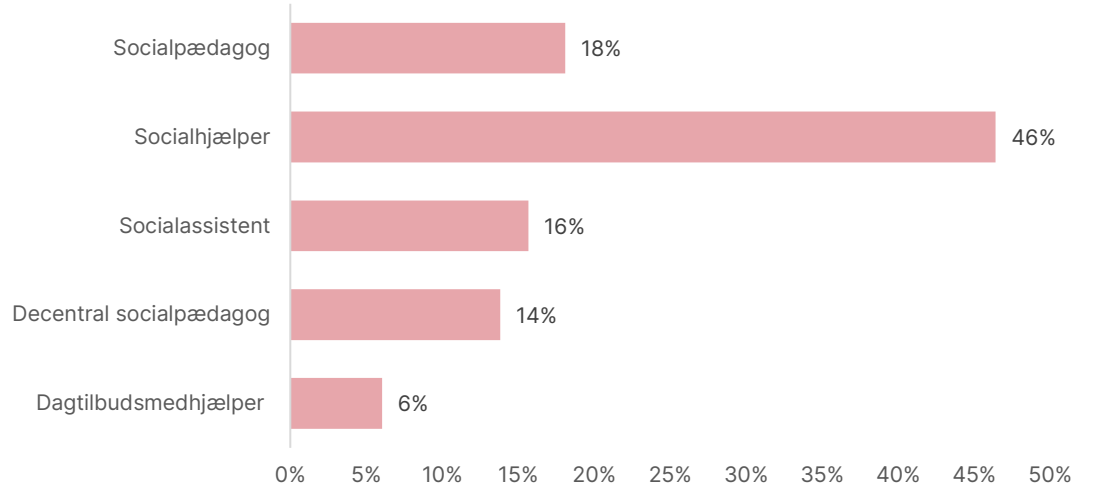
ikiortinngorniarluni ilinniarnissamut ukioq ataaseq qaangiuppat qinnuteqassamaarluni. Ineriartortitsisinnaanerup kingunerisaanik amerlanerusut ilinniarfimmut isersinnaalerput ataatsimik arlalinnilluunniit ilinniagaqalerlutik.

Peqatigisaanik apersuinerni erseqqissarneqarpoq ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiortinngorniarneq, isumaginninnermi aamma assistentinngorniarneq kiisalu najugaq qimannagu perorsaasutut ilinniarnerit kalaallisut ingerlanneqarneri aamma pingaartumik ilinniartut utoqqaanerusut aallartissinnaanerinut ilinniarnermillu naammassisaqarsinnaanerinut annertuumik pingaaruteqartoq. Tamanna immikkoortumi 3.3 itisilerneqassaaq.

3.1.1 Ilinniartut ilinniarfinni agguarneqarneri

Takussutissiaq 3.3 takutinneqarpoq nalilersuinermut ilaasuni ilinniartitaanerni ilinniartut agguarneri. Piffissami tassani ilinniartut ilinniartitaanerni amerlanerni aallartissinnaapput, taamaattumillu inuit 881-it aamma ilinniarnermik ingerlataqarsimasut 1.028-t takussutissiamut paasissutissanut tunngavigineqarlutik. 46 %-t isumaginninnermi ikiortinngorniarlutik qinnuteqarsimapput, tassanilu qinnuteqartartut amerlanersaallutik. Tulliuvoq perorsaasunngorniarlutik ilinniartut 18 %-t aamma isumaginninnermi ikiortinngorniat 16 %-t.

Takussutissiaq 3.3 Ilinniartut piffissami 2013-2020-mi ilinniarfinnut agguarneri. Procentinngorlugit

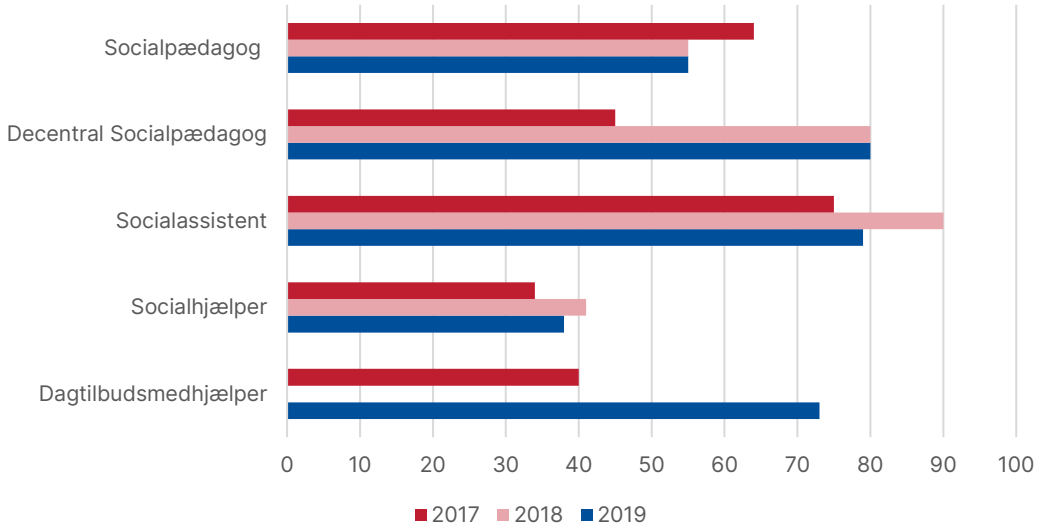
Nassuiaaneq: Takussutissiaq inuit 881-it pillugit paasissutissanik tunngaveqarpoq. Piffissami 2013-2020-mi ilinniartitaanerni assigiinngitsuni tallimani ilinniarnerit katillugit 1.028-t aallartissimapput.

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit misissueqqissaarneq suliarineqarpoq.

Takussutissiaq 3.4 takutinneqarpoq piffissami 2017-2019-imi PI-mi ilinniartitaanernik naammassinninnissamut amerlassusaat. Naammassisaqartut procentiat 2018-imi aamma 2019-imi perorsaasunngorniani 55-iuvoq, najugaq qimannagu perorsaasunngorniani malunnartumik qaffasinnerulluni, 2018-imi aamma 2019-imi naammassisaqartut 80 %-iullutik. Aamma isumaginninnermi ikiortinngorniani aamma

ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiortinngorniani naammassisaqartut procentiat qaffasissimalluni. Isumaginninnermi ikiortinngorniartuni naammassisaqartut procentiat 2017-imi 34 %-imiit 2018-imi 41 %-t nikissimavoq 2019-imilu 38 %-t apparsimalluni. Tassa isumaginninnermi ikiortinngorniat naammassisaqartut malunnartumik ikinnerupput.

Takussutissiaq 3.4 Piffissami 2017-2019-imi PI-mi ilinniartitaanerni tallimani ataatsimik naammassisaqartut amerlassusaat

Nassuiaaneq: 2018-imi ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiortitut naammassinnittoqarsimanngilaq taamaattumillu ukioq taanna takunnittoqarnani.

Najoqqutaq: PI-mit paasissutissat

Atuartitsisunik apersuinerni eqqaaneqarpoq unitsitsiinnartut arlallit suliffimmik misiliinerup siulliup kingorna unittartut.

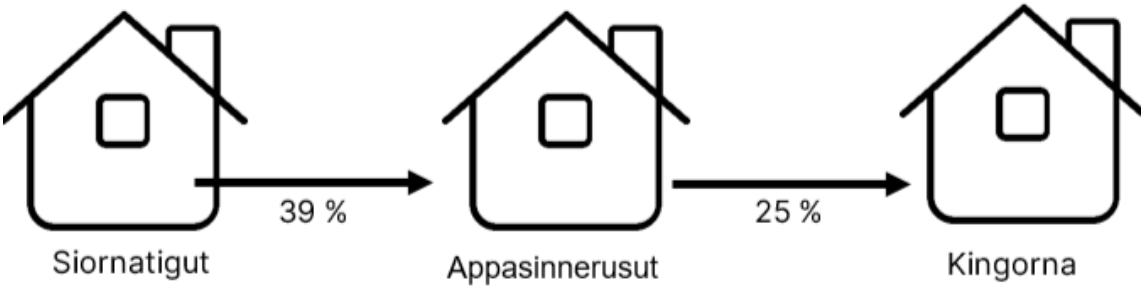
Ilinniartuunerup nalaani tarnip pissusaanik ilisimasalimmik oqaloqateqarnissamut periarfissaqarpoq tamannalu ilinniarnerminit inerlaamik apersuinermi erseqqissarneqarluni suliniutaasoq pitsaalluinnartoq, ilinniaqatiminit qanigisaminit ikiorneqarluni kaperlak piffissallu angerlarserfiusartut qaangerniarsimallugit. Ilinniarfinni ilitsersuisut oqaloqateqarnissamut ilinniartunut ikiuuttarput tamannalu pisariaqartinneqartillugu tarnip pissusaanik ilisimasalimmi oqaloqateqarnissamut ingerlatittarlugit.

3.2 Najugaqarfik nuunnerillu

Paasissutissat nalunaarsorneqarsimasut iluaqutigalugit ilinniarnerminnut atatillugu ilinniartut qanoq nuuttarneri misissorparput. PI-mi ilinniarnermik aallartinnissaq ukioq ataaseq sioqqullugu ilinniartut sumi najugaqarnersut misissorparput, tassa imaappoq ilinniartoq siullermik isumaginninnermi ikiortinngorniarluni atuarpat kingornalu isumaginninnermi ikiortinngorniarluni taava isumaginninnermi ikiortinngorniarluni pineqartup aallartinnissaa *sioqqullugu* ukioq najugaqarfia takutinneqarpoq. Ilinniarnerminni sumi najugaqarnersut, tassa imaappoq illoqarfik ilinniarfeqarfiusoq.

Kiisalu kingullermik ilinniarnermik naammassisaqarnerup kingorna ilinniartut najugaqarfiat, tassa imaappoq ilinniartoq siullermik isumaginninnermi ikiortitut atuarsimappat kingornalu isumaginninnermi ikiortitut taava isumaginninnermi ikiortinngorniarluni ilinniarnermik pineqartup naammassisaqarnera *kingorna* najugaqarfia. Takussutissiaq 3.5 takutippaa PI-mi naammassineqartumik ilinniarnermik siullermik aallartinnissaq *sioqqullugu* ukiumi ilinniartut 39 %-ii illoqarfimmiit imaluunniit nunaqarfimmiit allamut nuussimapput, 25 %-illu ilinniarnerup kingulliup naammassineqarnerata kingorna ukiumi illoqarfimmiit nunaqarfimmiilluunniit allamut nuussimallutik. Tassa PI-mi ilinniarnermik kingullermi naammassisaqarnerminni 75 %-t najugaqarfimminni najugaqaannarsimapput, taanna Ilulissaappat, Nuummiippat, Qaqortumiippat allamiippalluunniit.

Takussutissiaq 3.5 PI-mi naammassineqartumi ilinniarneq sioqqullugu illoqarfimmut imaluunniit nunaqarfimmut allamut ilinniarnermi kingullermi naammassineqartumi ukiumut kingullermut aamma ilinniarnerup kingulliup naammassineqartup kingorna ukiumut nuuttut amerlassusii.

Nassuiaaneq: Takussutissiaq ilinniarnerup siorna aamma nalaata akornanni ilinniartut 398-it nuunneri pillugit aamma ilinniarnerup nalaani kingornalu akornanni ilinniartut 401-it nuunneri pillugit paasissutissanik tunngaveqarpoq.

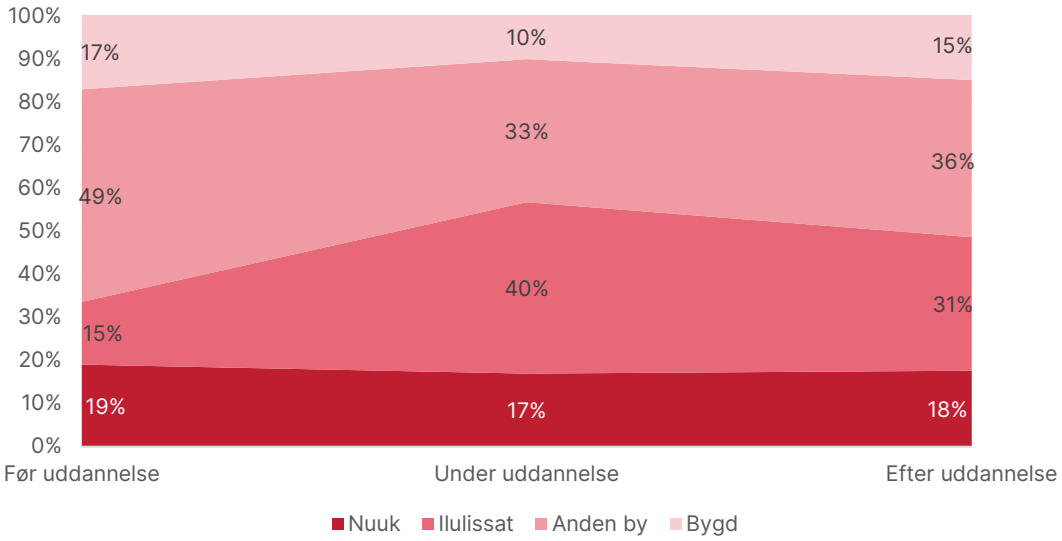
Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit misissueqqissaarneq suliarineqarpoq.

Ilulissani ulluunerani meeqqanik sullissisunik ilaqutariinnillu katsorsaavinnik apersuinernit paasivarput perorsaasunik pisariaqartitaminnik atorfinitsitsinissaq ajornanngitsuusoq. Aammattaaq Kommune Kujallermi inuit apersorneqartut oqaatigaat Qaqortumi najugaq qimannagu perorsaasutut ilinniartitaaneq pissutigalugu atorfinni inuttaqanngitsuni perorsaasunik atorfinitsitsinissaq ajornannginnerulersimasoq, tassa ilinniagaqartut tamaani najugaqareermata. Tamanna nalunaarsukkanik misissuinermi inernernut naapertuuppoq, tassani illoqarfimmi ilinniarfigisaminni ilinniartut ilarpassui najugaqaannartarmata.

Takussutissiaq 3.6-imi ilinniagaqartut Ilulissani, Nuummi, illoqarfinni allani nunaqarfinnilu agguarneqarput, tamannalu ilinniarnerannut kingornalu sulinerannut atatillugu ilinniartut qanoq nutsertarnerannik assigiinngisitaarnerusumik assimik takutitsivoq. Takussutissiaq 3.6 takutinneqarpoq ilinniarnermik siullermik ilinniartut aallartinnissaat sioqqullugu ukiumi 19 %-t Nuummi aamma 15 %-t Ilulissani najugaqartuusut, affangajaalu illoqarfimmi allami najugaqarsimallutik. 17 %-t nunaqarfimmi najugaqarsimapput. Erseqqissumik takuneqarsinnaavoq Ilulissani

najugaqartut amerlassusii ilinniarnerup nalaani qaffattut, nunaqarfimmilu imaluunniit Nuummiunngitsumi Ilulissaniunngitsumilu illoqarfimmi allami najugaqartut ikilisimallutik. Takussutissiap aamma takutippaa ilinniarnerup kingulliup naammassineqarnerata kingorna ukiumi Ilulissani najugaqartut amerlassusii 31 %-iusut, tamanna ilinniarnerup siulliup aallartinnissaa sioqqullugu ukiumi najugaqartut amerlassusiini marloriaammik qaffasinnerulluni.

Takussutissiaq 3.6 Ilinniarneq sioqqullugu, nalaani kingornalu Nuummi, Ilulissani, illoqarfimmi allami[2] nunaqarfimmiluunniit najugaqarsimasut piffissami 2012-2020-mi PI-mi ilinniarnermik aallartittut kingornalu naammassisaqartut ilinniartut amerlassusii

Nassuiaaneq: Takussutissiaq PI-mi ilinniarnermi naammassineqartumik siullermik aallartinnissaq ukiumik sioqqullugu ilinniartut 399-it najugaqarfii, ilinniartut 407-it ilinniarnerminni nalaanni najugaqarfii aamma PI-mi ilinniakkap kingulliup naammassineqarnerata kingorna ilinniartut 403-t najugaqarfii pillugit paasissutissanik tunngaveqarpoq. Amerlassusii allanngorarput, piffissani tamani najugaqarfik pillugu paasissutissat nassaarineqarsinnaanngimmata.

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit misissueqqissaarneq suliarineqarpoq.

Qulaani takussutissiami ilinniartut ataatsimut isigalugu ilinniarneq sioqqullugu, ilinniarnerup nalaani kingornalu illoqarfinni assigiinngitsuni nunaqarfinnilu qanoq agguarsimanerinik takutinneqartut aamma ilinniarnerup naammassineqarnerata kingorna ilinniartut qanoq nunasisarneranik sukumiinerusumik misissoqqissaarsimavagut. Tulliuttut tassaapput misissueqqissaarnermit tassannga inernerit attuumassuteqartut arlallit. Misissueqqissaarneq tamarmiutillugu 0-imi takuneqarsinnaavoq.

Misissueqqissaarnerup takutippaa PI-mi ilinniarnerup kingulliup naammassineqarnerata kingorna ukiumi Nuummi najugaqartunit inunnit 71-iusunit taakkunannga 75 %-t aamma ilinniarnerup siulliup aallartinnissaa sioqqullugu Nuummi najugaqarsimapput. Ilinniarnermik aallartinnissaq ukioq ataaseq sioqqullugu Ilulissani illoqarfinniluunniit

[2] Paasissutissanik nalunaarsorneqarsimasunik atuinermi malunnaarsaarnissap eqqarsaatiginissaa pissutigalugu Nuuk aamma Ilulissat pinnagit illoqarfinnut allanut paasissutissat katinneqarneri taamaallaat saqqummiunneqarsinnaapput.

allani najugaqartut 21 %-iusimapput, 4 %-illu nunaqarfimmi najugaqarsimallutik imaluunniit najugaqarfiat ilisimaneqarsimanani.

Ilinniarnerup kingulliup ukiup ataatsip kingorna Ilulissani najugaqartunit 125-usunit 39 %-t aallartinnissaq ukiumik ataatsimik sioqqullugu aamma Ilulissani najugaqarsimapput. Aammattaaq takuneqarsinnaavoq ilinniarnerup naammassineqarneraniit ukiup ataatsip kingorna ilinniartut nunaqarfimmi najugaqartut 60-iusut 80 %-ii aamma ilinniarnerup siulliup naammassineqartup siorna nunaqarfimmi najugaqarsimasut, aamma Nuummiunngitsoq Ilulissaniunngitsorlu illoqarfimmi allami ilinniarnerup naammassineraniit ukiup ataatsip kingorna najugaqartut 82 %-ii PI-mi ilinniarnerup naammassineqartup siulliup ukiup ataatsip siorna illoqarfimmi allami aamma najugaqarsimasut. Tamanna Kalaallit Nunaanni nuuttarnernut aalajangersimasumillu najugaqarnermut ilinniarnerup namminermi pissutaasarneranik ikorfartuivoq. Nuuttarnerit taakku aamma perorsaanikkut ilinniarsimasut sulisinnaasut nunami naligiinngitsumik agguarsimanerisa unammillernartuuneranik kinguneqarsinnaapput. Assersuutigalugu sulisinnaasoq ilinniarsimasoq ilinniarnerup nalaani illoqarfimmi ilinniarfiusumi tunngaveqalerpat sulisinnaasut ilinniarsimasut nunaqarfimmut pilerisutsitsilersinnaanerat ajornarneruvoq. Apersuinerit soorlu takutikkaat taamatut tunngaveqalerneq inuuniarnermut, ilaqutariinnut sulinermulluunniit tunngasinnaavoq.

Ilinniariarlutik nuussimasut apersorneqartut amerlanersaat tassunga atasunik unammillernartut arlallit eqqartorpaat. Pingaartumik illoqarfigisaminniit nuuttariaqarsimasuinnaanngitsut kisianni aamma ilinniarnerminnik aallartinniarlutik meeqqatik aappatillu qimallugit nuussimasunut unammillernartuusimavoq. Ilaqutariinnut tamanut inissaqartitsisumik ilinniartut ineqarfiannik pissarsinissaq sapernarpoq. Tamanna isumaginninnermi ikiortinngorniarlugu atuarsimasup apersorneqartup misigisimavaa, Ilulissani ilinniariartorluni meeqqani aappanilu qimallugit aallartariaqarsimalluni. Ilinniariartorniarluni ilaquttat qimannerisigut unammillernartut kingunerlunnerillu arlallit eqqartorpai. Ilaatigut oqaluttuarivaa meeqqani perorsarsinnaajunnaarlugit akuttunngitsumik misigisarsimalluni, ulluinnarnilu ilaasinnaannginnini sapernartuusimasoq. Taamaattorli aamma oqaluttuarpoq meeqqaminut maligassiuisutut misigisarsimalluni, tassa ilinniagaqarnissaq pingaartuusoq takutikkamiuk, aamma inuuniarluni suliffeqartariaqartoq. Aammattaaq oqaluttuaraa tamanna ilinniarneranut annertuumik sunniuteqarsimasoq:

> *Pisuni arlalinni taamaatiinnangajattarsimavunga, meeqqakkalu eqqarsaatigisarnermik tiimini malinnaanissaq assut ajornartorsiutigisarsimallugu. Eqqarsartarpunga "immaqa napparsimapput, immaqa maqaasivaannga.*

Ilinniarnerminit inerlaaq alla isumaginninnermi ikiortinngorniarluni nunaqarfimmiit Ilulissanut nuussimasoq ukiuni marlunni uiminit avissaarsimasariaqarsimavoq, ilinniartut ineqarfianni ineeqqami inissaqarpiannginneq pissutigalugu ilagisinnaanngimmagu. Aammattaaq eqqaavaa ilinniartut ineqarfiat najugaqarfia pisoqaasoq oqussunnittorlu, ilaatigullu ilinniarnerminik sammisaqarneranut sunniuteqarsimasoq.

Ilinniariartorlutik nuuttariaqarsimasut apersorneqartut eqqaavaat ilinniarnerup ilarujussuani angerlarsertarlutik. Ilaannut atuartitsinermi malinnaaniarnerannut

sunniuteqarsimavoq, arlallillu eqqaallugu uniinnarnissaq arlaleriarlutik isumaliutigisarsimallugu.

Ilinniarnerminit inerlaaq isumaginninnermi ikiortitut ilinniariarluni nunaqarfimmiit Ilulissanut nuussimasoq ilinniartut allat akornanni ataatsimoornernut ilaanissaq unammillernartuusoq misigisimavaa. Misigisimavoq ilinniartoqatimi nikagisimagaanni isumaqarlunilu nunaqarfimmeersuunini pissutigalugu silassorissuusimanngitsoq.

Taamaattorli aamma allat misigisimapput nuunneq ajunngitsuusimasoq. "*Illoqarfimmut allamut pinera ilinniagaqalernissamullu periarfissaqarnera paasigakku ilumut nuannaarutigaara".* Issuaaneq tassaavoq inuunini tamakkerlugu illoqarfigisamini sulisimasoq ilinniarnissallu aallartinnissaa sioqqullugu angalavallaarsimanngitsoq isumaginninnermi ikiortitut inerlaameersuuvoq.

Sulisitsisunilli apersuinerit ilaanni nuuttarnerit akerlianik allaaserineqarput. Tassani tikkuarneqartut ilaat tassaavoq ilinniarnerup ingerlanneranut atatillugu perorsaasut Ilulissanut illoqarfinnullu anginerusunut nuukkaangamik taava taakkunani najugaqaannartarnerat. Assersuutigalugu tamatumunnga pissutaasinnaavoq ilinniarnerup ingerlanerani attaveqaatinik pilersitsisimaneq illoqarfinnilu taakkunani tunngaveqarnerulersimaneq. Taamaalilluni aamma ilinniareernerup kingorna illoqarfinnut mikinerusunut nunaqarfinnullu nuunnissaq ilinniartunut sapernarnerulerluni. Assiliaq taanna nalunaarsukkanik misissueqqissaarnitsinni 1:1-imi takuneqarsinnaanngilaq, tamatumunngali pissutaasinnaalluni ilinniarnerup kingorna piffissaq killeqartorujussuaq misissoratsigu. Assiliami aamma Kalaallit Nunaanni atorfinnut inuttassarsiuunneqartunut qinnuteqarnissami immersuiffissat assigiinngitsuuneri apersuinerni takutinneqarmat. Ilulissani apersuinerni pissusaalersimasoq tassaavoq Ilulissani ilinniarsimasunik sulisussanik pilerisutsitsinissaq allanut naleqqiullugu ajornannginnerunera. Taamaattoqarnera aamma pissutsit allat apersuinermi pissutaanerarneqarput assersuutigalugu sulisuusinnaasut assersuutigalugu Nuummi nammineq inissaminnik nassaarnissaasa unammillernartuusinnaanera.

VIVE-mit ingerlanneqartumi ilaqutariinnik katsorsaavinnik misissuinermi (Dahl et al. 2022) apersuinerit takutippaat pingaartumik Qeqertalik Kommunimi perorsaasunik ilinniarsimasunik sulisussarsinissaq sapernartuusoq, illoqarfinni allani angisuuni tamanna ajornannginnerulluni.

3.3 Oqaatsit ilinniakkap toqqarneqarneranut pingaaruteqarnerat

Nalilersuinermi siunertat ilaat tassaavoq ilinniartut ilinniarnermik toqqaanerannut kingornalu piginnaasaannut atuartitsinermi oqaatsit qanoq pingaaruteqartiginerinik misissuineq. Immikkoortumi tassani ilinniarfimmi oqaatsit atuartitsinermi ilinniarnerminnit inerlaat apersorneqartut pissarsiarisaannut qanoq pingaaruteqarsimaneri. Ilinniarnermi oqaatsinut atasunik unammillernartunik aamma/imaluunniit iluaqutaasunik ilinniarnerminit inerlaat qanoq misigisaqarnerat ilaatigut tassani misissorneqarpoq. Ilinniarnerminnit inerlaat apersorneqartut tamarmik kalaallit oqaasii pingaarnertut oqaaseraat.

Perorsaasunngorniarnermi kiisalu isumaginninnermi ikiortinngorniarnermi atuartitsinermi oqaatsit tassaapput danskit oqaasii, taamaattorli atuartitsinerup ilaa eqimattallu oqallinnerit kalaallisut ingerlanneqarsinnaallutik, tassani kalaallisut oqaasilimmik ilinniartitsisoqarpat. Isumaginninnermi ikiortinngorniarneq, najugaq qimannagu perorsaasunngorniarneq kiisalu ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiortinngorniarneq annerusumik kalaallisut ingerlanneqarput. Ilinniartut qanittukkut ilinniarnertuunngorniarnerminnit naammassinnittut oqaatsit danskiunerannut sungiussisimanerusarput taamaattumillu tassannga naleqqiullugu iluaqutaassalluni. Apersuinerni aamma paasineqarpoq tamanna pissutigalugu ilinniarfimmi immikkoortut marluk pilersinneqartut, ilinniartuni assigiinngissutaasoq tassaalerluni danskisut pisinnaalluarnerat. Taakku immikkoortut marluk aamma ilinniarfinni ukiutigut ilinniakkatigut toqqaanermikkut agguartarput. Atuartitsisut ilaasa tamanna apersuinermi eqqaavaat immikkoortunik marlunnik taakkuninnga pilersitsisoqarnissaanut illuatungiliisussamut assigiinngitsunik periusissiaqarlutik. Tamanna assersuutigalugu tassaasinnaavoq assigiinngitsunik ukiulinni ilinniakkatigullu tunuliaqutani suleqatigiissitanik pilersitsinikkut.

Atuartitsisut ilinniartitaanernullu akisussaasut malillugit ilinniartitaanerup danskisut ingerlanneqarneranut annertuumik iluaqutaasut ilaat tassaavoq ilinniartitaanermut kalaallisut ilinniutit oqaasertallu killeqartorujussuuneri. Taamaattumik tamatuma danskisut ingerlanneqarsinnaaneratigut oqaasertanik atuarnikkut suliatigut qaffasissutsip qaffasinnerunissaanut ilinniartitaaneq periarfissaqalermat. Najugaq qimannagu ilinniartitaanermi atuartitsisut malillugit oqaasertat suliatigut qaffasissuseqartinniarlugit oqaasertat taaguutillu attuumassuteqartut danskisuumiit kalaallisut nutsertinnissaannut annertuumik suliniuteqartoqarsimavoq. Tamanna atuartitsisuniit annertuumik suliniuteqarnissamik pisariaqartitsivoq, akerlianilli atortut arlallit maannakkut kalaallisut pigineqalerlutik siumut sammisumik atorneqarsinnaasut. Oqaasertat aserfallatsaaliornerini nutarterneqarnerinilu suli suliniuteqartoqarnissaanik pisariaqartitsisoqarpoq taamaalilluni ilisimasanut suleriaatsinullu nutaanerpaanut naapertuullutik.

Perorsaasutut ilinniarnerminnit inerlaat ilinniarnertuunngornermi kinguninngua perorsaasunngorniatut aallartissimasut apersorsimavagut. Siusinnerusukkut allaaserineqartutut taakku suliassanik allannissamik ilinniutinillu danskisuunik atuarnissamut misilittagaqarnerupput. Atuartitsinerup soraarummeerutissallu danskisuujunerat taakkununnga pingaaruteqarpallaarsimanngilaq. Isumaginninnermi ikiortinngorniarsimasoq kingornalu perorsaasunngorniarluni ilinniartitaanermut iserniarlutik isumaginninnermi ikiortinngorniarsimasut ilinniarnerminnit inerlaat apersorneqarnerminni oqaatigaat atuartitsinerup danskisut ingerlanneqarnera taakkununnga sapernarsimasoq, pisullu ilaanni soraarummeerutissat paasinissaannut suliassallu suliarinissaannut piffissarujussuaq atorsimallugu. Apersuinernili immikkoortut taakku marluk oqarlutik oqaatsinik, taaguutinik oqaaseqatigiinnilluunniit paasinissaannik ajornartorsiuteqaleraangamik ilinniartut allat tamatigut ikiuulluarsinnaasarsimapput paasinissaannullu ikioqatigiittarsimallutik.

Ilinniarnerminnit inerlaat apersorneqartut, isumaginninnermi ikiortinngorniarsimasut, najugaq qimannagu perorsaasunngorniarsimasut imaluunniit ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiortinngorniarsimasut atuartitsinermi oqaatsinut atortullu annerusumik

kalaallisuujusimanerinut assut naammagisimaarinnissimapput. Nammineq oqaatsit atorneqarsinnaasimaneri tutsuiginartuusimaneri oqaatigaat misigisimallutillu tamanna danskisut ingerlanneqarsimagaluarmat naleqqiullugu eqqarsaatiminnik isummaminnillu pitsaanerusumik annissisinnaasimallutik.

Taakku ilaannut isumaginninnermi ikiortitut imaluunniit perorsaasutut ilinniaqqinnissamut kissaateqartoqarpoq kajumissuseqartoqarlunilu, taamaattorli ilinniartitaanermi oqaatsit pissutigalugit toqqarsinnaasimanagu. Allat isumaginninnermi ikiortinngorniarneq danskisut pikkorinnerulernissamut atorsimavaat kingornalu perorsaasunngorniarlutik qinnuteqarsimallutik. PI-mi atuartitsisut aqutsisullu malillugit ineriartortitsineq isumaginninnermi ikiortinngorniarnermi iluaqutaasut ilagaat taanna ilinniartut danskisut piginnaasaannik pitsaanerulersitseqataammat taamaattumillu perorsaasunngorniarnermut aqqutissatut atorneqarluni.

Apersuinernit takuneqarsinnaavoq najugaq qimannagu ilinniartitaaneq aamma kalaallisut ingerlanneqartoq inuit ilaannut immaqa taamatut ilinniarnissamik isumaliuteqarsimanngitsunut periarfissiisimasoq. Tamatumunnga pissutaasut ilaat tassarpiaavoq ilinniartitaanermi oqaatsit. Nalilersuinermut atatillugu apersorsimasatta ilaat ilinniarnerminnit inerlaat arlallit eqqaaqqissimavaat taanna kalaallisut ingerlanneqarsimanngippat ilinniartitaanerup naammassinissaanut periarfissaqarsimassanngikkaluarlutik. Ilinniarnerminnit inerlaat malillugit suliakkiussamik allaaserinninnerup kalaallisuunngorlugu tunniussinnaanera suliatigut qaffasinnerutitsinissamut aamma periarfissiisoq, taamaalilluni oqaatsit ilitsoqqussat ulluinnarni kalaallisut danskisullu oqaatsit akornanni nutserineq pitsaasumik suliakkiussamik allaaserinnermut aporfiusimanani.

Najugaq qimannagu perorsaasunngorniarnermiit apersorneqartut arlaata oqaatigaa ilinniarneq aallartikkamiuk naammassisinnaanerlu qularisimallugu, kisiannili kalaallisut ingerlanneqarmat atuaqatigiinnilu nukittuumik ataqatigiittoqarnera pissutigalugu naammassisinnaasimallugu. Ilinniarnerminit inerlaaq maannakkut kingusinnerusukkut ilinniaqqinnissaminut pilersaaruteqarpoq.

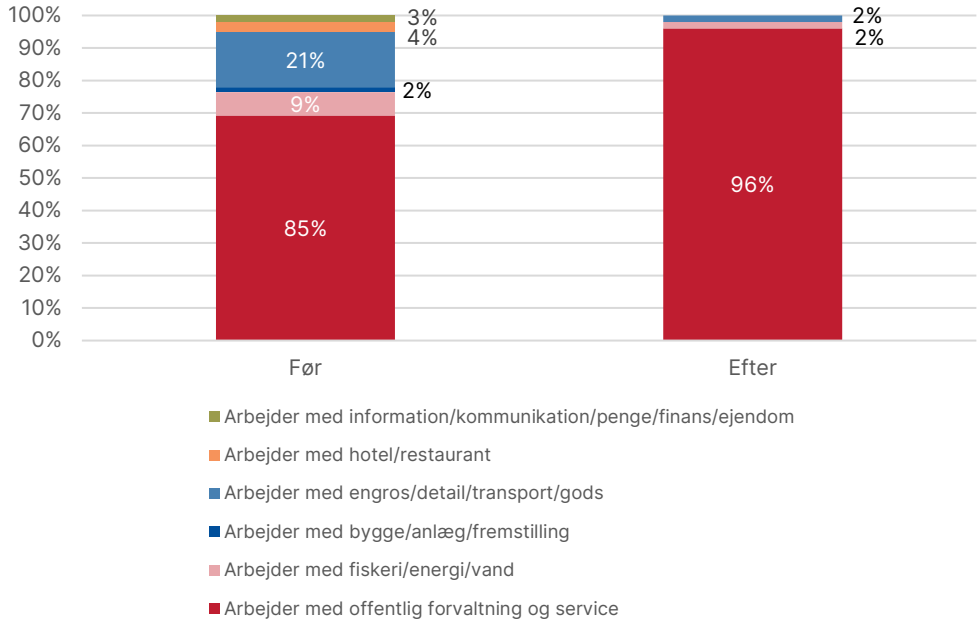
Assersuut ilinniartitaaneq danskisut ingerlanneqarpat ilinniarnermik aallartinnissamut naleqqiullugu oqaatsit arlaannut qanoq aporfiusinnaanerannut takutitsivoq. Tamanna aamma ilinniarnerup pingaaruteqarnerata ilaani ikorfartorneqarnissamut nutserunneqarnissamullu periarfissaqaraluartoq. Aammattaaq ilinniartitaanerit arlallit kalaallisut ingerlanneqarneri pissutigalugu aamma ilinniartut arlallit ilinniarfeqarfinnik ilisimasaqalernissamut periarfissinneqarneri immaqalu taamaalillutik kingusinnerusukkut ilinniaqqissinnaallutik. Apersuinerit ilaasa tamanna imatut ersersippaat apersorneqartut ilinniarnermik aallartitsinnginnerminni ukiorpaalunni suliffeqarsimanerat tamannalu immaqa ukiunik arlalissuarnik sivisussuseqaraluartoq qaffasinnerusumik ilinniarsinnaasimallutik. Taakkununnga pingaaruteqartoq tassaasimavoq ilinniarnermik aallartinnissamut qaangerneqartussanik annertuunik aporfissaqarsimannginnera. Tassani oqaatsit aporfiusinnaasut arlallit akornanniissinnaavoq.

3.4 Ilinniartut ilinniareernerup kingorna ingerlataqarfinnut agguarneri

Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut tunngasuni perorsaanikkut suliatigut ilinniarsimasunik sulisinnaasunik amigaateqarneq ajornartorsiutaavoq, sumiiffinni arlalinni suliassaqarfinni pitsaassutsimik kissaatigineqartumik pilersuisinnaanermut naleqqiullugu annertuumik aporfittut erseqqissaatigineqartoq. Taamaattumik ilinniarnerup naammassineraniit ukiup ataatsip kingorna ilinniarnerminnik inerlaat ingerlataqarfinni sumi sulinerat nalilersuinermi aamma misissorneqarpoq.

Takussutissiaq 3.7 takutinneqarpoq PI-mi ilinniarfimmi siullermi tiguneqarnissaq ukioq sioqqullugu ilinniartut ingerlataqarfimmi sumi sulisimanersut, aamma ilinniarnerup kingulliup naammassineraniit ukiup ataatsip kingorna. Nalunaarsukkani atorneqartuni immikkuualuttunngortitsisimaneq pissutigalugu naammaginartumik immikkoortunik agguaasoqarsinnaanngilaq – taamaalilluni amerlanerpaartaat pisortani ingerlatsivinni sullissivinnilu atorfinni sulisuullutik. Qulequtami taamaalillutik tassaniipput atugarissaarnermik suliffinni atorfiit, tassunga ilanngullugit PI-mi ilinniartitaanerni ilinniartunit atorfigineqarsinnaasut atorfiit. Takussutissiaq 3.7 takutinneqarpoq pisortani ingerlatsivinni sullissivinilu sulisut ilinniartut ilinniarnerminnik aallartitsinnginneranni amerlassusaat qaffasereersoq. 85 %-t ilinniarnerup aallartinnissaa sioqqullugu atugarissaarnermut tunngasuni sulisimapput.

Takussutissiaq 3.7 Ilinniarnerup siulliup aallartinnissaa ukioq ataaseq sioqqullugu aamma ilinniarnerup naammassineraniit ukiup ataatsip kingorna pisortani ingerlatsivinni sullissivinnilu sulisut amerlassusaat

Nassuiaaneq: Takussutissiaq ukiup siuliani suliffeqarfinni 433-ni ilinniartut 354-it aamma ukiup ataatsip kingorna katillugit suliffeqarfinni 177-ini sulisut ilinniartut 176-it pillugit paasissutissanik tunngaveqarpoq. Ilinniartunit amerlanerusunik suliffeqarneranut pissutaavoq ukiumi ataatsimi suliffeqarfinni arlalinni inuup ataatsip sulisinnaanera. Ilinniarnerup kingulliup naammassineqarneraniit ukiup ataatsip kingorna takugutsigu takusat amerlassusiisa appasinnerinut pissutaavoq ukioq 2018 tikillugu suliffeqarfik pillugu paasissutissanik taamaallaat peqarnerput. Tassa imaappoq kingusinnerpaamik ukioq 2017-imi ilinniarnermik kingullermi naammassinnittunut suliffeqarfiit kisiisa misissorsimagigut. Suliffeqarfik "pisortat ingerlatsivii sullissiviilu" amerlanerpaatigut "nalinginnaasumik pisortat

sullissiffiini" suliffiupput. Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat pissarsiarisagut atorlugit suliffeqarfik pillugu erseqqinnerusumik saqqummiisinnaanngilagut.

Najoqqutaq: Misissueqqissaarnerit Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit suliarineqarput

Ilinniareernerup kingorna pisortani ingerlatsivinni sullissivinnilu sulisut 100 %-imut qanittuararsuupput. Siusinnerusukkut allaaserineqartutut ilinniarnernik aallartitsinnginnerminni suliassaqarfimmiit ilinniartut arlalissuit misilittagaqarsimapput. Nalilersuinermut apersorneqartut ilinniarnerminnit inerlaat akornanni taakku ilinniarnerminnik aallartitsinnginnerminni ulluunerani meeqqanik sullissivinni annerusumik sulisarsimapput. Arlallilli aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisimallutik.

Naatsorsueqqissaartarfimmiit naatsorsuinerup takutippaa piffissami 2007-2017-imi PI-mi ilinniagaqarsimasut 2017-imi qaammatit sisamakkaat sisamaanni sulisimasut. Inernerit Takussutissiaq 3.1-imi takuneqarsinnaapput. Kisitsisip taassuma nutarterneqarnissaa ajornarsimavoq.

Takussutissiaq 3.1 Piffissami 2007-2017-imi PI-mi ilinniarsimasut pillugit 2017-imi qaammatit pingasukkaat sisamaanni sulisimasut procentinngorlugit

	Ingerlatsivik	Inunnik isumaginnittoqarfik	Ilinniartitaanermut tunngasut	Allat	Nalunaarsugaanngilaq
Ulluunerani neqerooruteqartartunut ikiortitut ilinniarneq	0	79	11	0	11
Isumaginninnermi ikiortitut ilinniarneq	4	74	5	8	9
isumaginninnermi ikiortitut ilinniarneq	5	79	0	3	13
Najugaq qimannagu perorsaasunngorniarneq	3	89	6	1	1
Isumaginninnermi perorsaasussatut ilinniartitsineq	2	84	9	3	2
Katillugit	3	79	6	5	7

Nalunaarsugaq: Kommunimi ingerlatsivik suliassaqarfinnut agguarsimanngilaq, inuillu taamaalillutik isumaginninnerup ilinniartitaanikkullu suliassaqarfiit avataanni sulisinnaallutik.

Ulloq 1/1 2018-imi Kalaallit Nunaanni najugaqartut aamma 66-it inorlugit ukiullit PI-mi ilinniarsimasut aallaavigineqarput. Sulineq: 2017-imi qaammatit pingasukkaat sisamaanni sivikinnerpaamik 60 tiimini sulisimasut imaluunniit 2017-imi oktobarimi imaluunniit novembarimi ikinnerpaanik 5.000 kr.-inik A-nik isertitaqarsimasut. Inuit 2017-ip naanerani ilinniarnermik ingerlataqarsimasut, kiisalu inuit december 2017-imi PI-mi ilinniarsimasut aamma inuit ernisimalluni ullormusiaqarsimasut 'nalunaarsugaanngitsuni' ilanngaatigineqarput.

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik ilinniartut naammassinnissimasut pillugit paasissutissat kiisalu suliffeqarfinniit pisortatigut akissarsiatigut paasissutissat A-nillu isertitat tunngavigalugit

Naatsorsueqqissaartarfimmiit naatsorsuinerup takutippaa piffissami 2007-2017-imi ilinniagaqarsimasut amerlanersaat isumaginnittoqarfimmi sulisimasut. Ikittut, pingaartumik ilaatigut ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiortit aamma perorsaasut, ilinniartitaanermut tunngasuni sulisimapput.

Ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaat suliffeqarfinni naapitaannut qanoq tulluartiginerinut aamma isumaginninnermi sulinermik ilinniarsimasunik sulisinnaasunik

sumiiffinni amerlanerni annertuumik amigaateqartoqarneranut naleqqiullugu apersuinermi sammisaq uteqattaarneqartoq tassaasimavoq ilinniarnerminnit inerlaat ilinniarnerup naammassineqarnerata kingorna atorfinissimaneri. Apersuinerni ulluunerani meeqqanik sullissinermi, ilaqutariinnik katsorsaavinni aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortat ilaannit erseqqissarneqarpoq ilinniarnerminnik inerlaat allanut tammartarnerat misigisimallugu. Taakku malillugit pisortani isumagisaminnut atorfinnut allanut pisarput, kisianni aamma takornarialernerup assartuinerullu iluini atorfiit eqqaaneqarlutik. Misissueqqissaarnermi qulaani misissorneqartut assiliaq taanna pilerseqqinneqarsinnaasimanngilaq, tamatumunngalu pissutaasinnaasimalluni misissueqqissaarnermi nalunaarsukkani piffissaq isiginiarneqartoq, tassani ilinniarnerup tamakkiisumik naammassineqarnerata ukioq kisimi misissuiffigineqarmat. Aamma imaassinnaavoq iliniarnerminnit inerlaat ilinniarnermut attuumassuteqarnermik sulinermik aallartittarnerat, kingorna ujarleqqillutik.

Nalilersuinermut matumunnga aamma ilaqutariinnik katsorsaavinnik qulaajaanermut isumaginninnermut tunngasuni kommunimi suliaqarfimmi pisortanik apersuinernit takuneqarsinnaavoq (Dahl et al, 2022) perorsaasut ilai ingerlatsivimmi isumaginninnermi siunnersortitut atorfinitsinneqartartut. Suliaqarfinni pisortat apersorneqartut ilaat oqaluttuarpoq isumaginninnermi siunnersortinik ilinniarsimasunik pissarsinissaq ajornaraangat pineqartoq taava perorsaasumik peqarusuttartoq, taakku sullissinerminni atorsinnaasaminnik meeqqat ineriartornerat atugarissaarnerallu pillugit ilisimasaqarmata.

Ilinniarnerminnit inerlaat aamma assersuutigalugu Majoriami, atuarfimmi assigisaannilu sulisarput.

Kommunimi ingerlatsivinnik apersuinermi tassani aamma erseqqissarneqarpoq isumaginninnermik ingerlatsivimmi siunnersortitut sulilersimasut ilinniarnerminnik inerlaat tamatigut piginnaasanik attuumassuteqartunik tamarmik peqarneq ajortut. Tassani aqutsisunit isiginiarneqartoq tassaavoq meeqqat ineriartornerinik paasisimasaqarluarnerat taamaalillutillu taanna iluaqutigisinnaallugu. Akerlianilli ilinniarnerminnit inerlaat taamatut atorfeqarnerminni inatsisilerinermut tunngasut pineqartillugit assersuutigalugu inatsisitigut piumasaqaatitigut periarfissatigullu unammillerneqarsinnaasarlutik.

4 Ilinniagaqarsimasut piginnaasaasa qaffasissusiat

Nalunaarusiap ilaani tassani ingerlataqarfinni tigusisunik, ilinniarnerminnit inerlaanik aamma ilinniarfeqarfinnik apersuinerit aallaavigalugit ilinniarnerminnik inerlaat piginnaasaqalersimanerat misissoqqissaarneqarpoq. Ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaat sulisitsisut allaaserisaat naatsorsuutigisat kiisalu ilinniarnerminnik inerlaat nammineq pingaaruteqartutut allaaserisaat piginnaasat aallaavigalugit isiginiarneqarput. Kiisalu PI-p ilinniartitaanermut pullavia aamma sammineqarluni, aamma Kalaallit Nunaanni suliffeqarfinnut tapertaanissamut piginnaasat suut pingaaruteqarnersut.

Kapitalimi matumani inernerit oqarasuaatikkut imaluunniit Kalaallit Nunaanni suliaqarluni tikeraarnermut atatillugu apersuinikkut 2021-mi marsimiit septemberimut apersuinikkut annerusumik ingerlanneqarput.

Ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaasa qaffasissusii pillugit pingaarnertut inernerit

- PI perorsaanermut tunngasut pillugit annertuumik ilisimasaqartunik suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsinissaq pillugu erseqqissumik periusissiaqarpoq.
- Nalinginnaasumik suliassaqarfimmi sulilersut ilinniarnerminnit inerlaat pillugit ilisimasatigut tunngavigisat sulisitsisuniit piumasaqaatinut naatsorsuutigisanullu naapertuulluarput.
- Nalinginnaasumik suliassaqarfimmi pikkorissartitsinikkut ilinniaqqinnikkullu annertuumik ilisimatigut tunngaveqalernissaq ineriartortinneqarpoq taamaalilluni sulisut piginnaasaat piumasaqaatinut naatsorsuutigisanullu pitsaanerusumik tullualerlutik.
- Ilinniarnerminnit inerlaanik piumasaqarneq sulisinnaasunit qinigassanit annertunerujussuuvoq. Aallartittut qaffappata ilinniarnerminnit inerlaat qaffasissusianik ajornartorsiortitsilersinnaavoq.
- Suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasutut annertuumik piginnaasaqarneq nalinginnaasumik suliassaqarfimmut naleqqiullugu annertuneruvoq.
- Ilinniagaqartut immikkut suliassaqarfinnut soqutiginninnerat ilisaritinnerallu qaffanneqarsinnaavoq:
  - Siumoortumik ilisimariikkaminnut aggerfimminnullu nalinginnaasumik suliassaqarfimmut uteqqinniartarput.
  - Immikkut suliassaqarfinniit tigusineq pikkorissarnernut assigisaanullu naleqqiullugu ilaatigut killeqarsinnaavoq.

4.1 Sulisitsisuniit naatsorsuutigisat piumasaqaatillu

Ulluunerani meeqqerivinni sullissinermi, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni, najugaqarnissamut neqeroorutini aamma ilaqutariinnik katsorsaavinni pisortanik apersuinermi apeqqutigaarput ilinniarnerminnit inerlaanik atorfinitsitsinerminni sunik naatsorsuutigisaqarnersut piumasaqarnersullu.

Ingerlataqarfinni assigiinngitsuni tamani qaffasissumik pingaartinneqarpoq ilinniarnerminnik inerlaat nammineerlutik sulisinnaanerat akisussaanerat, inuttut eqqortunik piginnaasaqarnerat - assersuutigalugu isumassuisuullutik, tunniusimallutit,

aamma 'inuppalaartuunermik' takutitsisinnaanerat. Taakku saniatigut sulisitsisunit aamma pingaartinneqarpoq ilinniarnerminnit inerlaat suleqatiminnik siunersiuisinnaanerat ilisimasaminnillu suleqatiminnik avitseqateqarsinnaanerat. Pingaartumik kingulleq ilinniarnerminnit inerlaat ingerlatitseqqissinnaanerannut suleqatiminnillu ilinniartitsisinnaanerannut piumasaqaateqarpoq. Ilinniarnerminnit inerlaat suliffimminni ilisimasatigut qaffasissutsimik qaffatseqataanissaat pillugu annertuumik kissaateqartoqarlunilu naatsorsuutigineqarmat PI-mit alaatsinaanneqartussaq tassaasinnaavoq ilinniartut ilinniarnermi nalaani tamatumunnga piareersarneqarnissaat, assersuutigalugu suli annertunerusumik saqqummiussisarnissamut, inersimasunik ilinniartitsinissamut sungiusarnerisigut.

Apersuinermi sammisaq uteqqinneqartoq tassaavoq Kalaallit Nunaanni ingerlataqarfimmut sulisussanik naammaattunik ilinniartitsisoqannginnera. Piumasaqarnerup qinigassaasunit annertunerunera erseqqippoq. Sulisitsisut ilai sulisussanik ilinniarsimasunik atorfinni inuttaqanngitsuni inuttaliisinnaanngillat.

4.1.1 Ulluunerani neqeroorut

Ilinniarnerminit inerlaatut isumagineqartussanut suliassanut naleqqiullugu ulluunerani meeqqanik sullissinermi pisortat apersuinermi eqqaavaat ilinniarnerminnik inerlaat suliassanik makkuninnga isumaginnissinnaanerat naatsorsuutigalugu:

Perorsaasut: Inini sinaakkutinik toqqissisimanartunik pilersitsisinnaanerat meeqqallu toqqissisimalernissaat isumagalugu. Tamatuma saniatigut meeqqat ineriartorneranut, perorsarnerannut ikorfartuisunik meeqqat suliaqartissinnaallugit, taamaalillutik tarnikkut, timikkut misigissutsikkullu sinaakkusiussanik toqqissisimasuni ineriartorsinnaallutik. Tamatuma saniatigut pisortanit aamma naatsorsuutigineqarpoq perorsaasut inini pingaarnertigut akisussaassasut, taakkuussasullu angajoqqaanik suleqateqarnermut akisussaassasut. Tamatuma saniatigut perorsaasut taakkuunerusarlutik iliuuseqarnissamut pilersaarusiornissamut, suliaqarnissamut pilersaarusiornissamut meeqqallu mappiisa immersornissaannut akisussaasut.

Socialassistenti: Pisortat oqaluttuarput isumaginninnermi ikiortit suliassaat perorsaasut suliassaanut eqqaanartorujussuusut. Ulluunerani neqeroorutini, perorsaasut sulisussarsinissamik annertuumik ajornartorsiorfiusuni isumaginninnermi ikiortit qulaani allassimasunik suliassanik isumaginnittarput.

Isumaginninnermi ikiorti: Perorsaasutut annertutigisumik akisussaaffeqarneq ajorput. Taakkuunerusarput meeqqat peqatigalugit ininiittartut ininilu pilersaarusiortartut. Isumaginninnermi ikiortit akisussaaffiat tassaavoq perorsaasut siunnersuutaannik aamma sammisassaqartitsinermi pilersaarutit piviusunngortinnissaat. Aamma sumiiffeqarpoq isumaginninnermi ikiortit meeqqanut mappinik immersuinermik isumaginnittuusarlutik.

Ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiorti: Ulluinnarni sammisassaqartitsinernik isumaginnissinnaallutik aamma meeqqanut mappinik immersueqataallutik, aamma isumaginninnermi ikiortimut ikorfartuisinnaallutik imaluunniit angajoqqaanik suleqateqarnermi perorsaasumut ikiuullutik.

4.1.2 Ulloq unnuarlu neqeroorutit

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugaqarfissatullu neqeroorutini inuttut piginnaasat immikkoortuinnaq pingaaruteqarput, tassa suleqatigiittut najugaqatinillu suleqatigeeqqissaartoqarmat. Apersuinermi pisortaniit erseqqissarneqarpoq najugaqartut arlaannut ajunngitsumik atassuteqarneq apeqqutaatillugu suliassat allanngorarsinnaasut. "*Apeqqutaanngilaq peqqinnissamut ikiortaanersoq, perorsaasuunersoq, isumaginninnermik ikiortaasoq il.il., tassa* [suliassanik assigiinngitsunik isumaginnittuusumut] sulisumut najugaqartup atassuteqarnera apeqqutaasarmat. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni ataasiakkaani imaluunniit najugaqarfissatut neqeroorutini ataasiakkaani periutsit suliarineqartut nalinginnaasumik annertuumik isiginiarneqartarput. Tassani periutsit immikkut sullissivinni sulinissamut pullaviusinnaapput imaluunniit assersuutigalugu inuusuttumik avatangiisiminut malugeqqusaartumik sulinermi periusissiani aalajangersimasuni. Najugaqarfissatut neqeroorummi pisortaq tamanna imatut oqaasertalerpaa:

> *Pingaarluinnarpoq perorsaasup innuttaasut ataasiakkaat pisariaqartitaannik ilisimasaqarnissaa aamma periuseq sorleq atorneqassanersoq ilisimaqqissaassallugu. Pingaarluinnarpoq [sumiiffimmi aalajangersimasumi atorneqartunik] periutsinik perorsaasut alaatsinaannissaat*.

Ilinniarnerminnit inerlaat patajaatsumik periutsinik ilisimasaqarnissaat pillugu naatsorsuutigisat saniatigut najugaqarfissatut neqeroorutini aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortanit aamma eqqaaneqarpoq ilinniarnerminnik inerlaat amerlanertigut suliassanik makkuninnga isumaginnissinnaassasut:

Perorsaasut iliuuseqarnissamut pilersaarusiussapput taakkulu aallaavigalugit sulisoqassalluni. Innuttaasut peqatigalugit sammisassaqartitsissapput ulluinnarnilu suliassatigut ikiussallugit, soorlu nerisassiornermi. Tamatuma saniatigut pisortat marlussuit eqqaavaat atorfeqartut allatigut sunik piginnaasaqarnerat soqutigisaqarnerallu misissortarlugu. Assersuutigalugu atorfeqartoq iffiornermut, arpannermut, piniarnermut pikkorippat suliassanik agguaassinermi taakku atortarlugit.

Socialasisstentit isumaginninnermilu ikiortit perorsaasutulli suliassaqarput. Taamaattorli iliuuseqarnissamut pilersaarutinut assinganik akisussaanatik.

Suliassaqarfinnut tamanut ataatsimoorfiusoq tassaavoq sulisunik ilinniarsimasunik amerlanerusunik sulisoqarusunnerat, tassa sumiiffippassuarni sulisussarsiornissaq sapernarluinnarmat. Taamaattumik suliffeqarfimmi ilinniarnerminik inerlaamik atorfinitsitsisoqartillugu arlalissuarnik naatsorsuutigisaqarlutillu neriuuteqartarput. Sulisitsisut aamma ilinniarnerminik inerlaap tungaaniit. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi pisortamit oqaatigineqartutut atorfinitsitsinerup aallartinnera imatut oqaluttuaraa:

> *Misigisimavarput aallartinnermi sakkortuallaarsinnaasumik annertuallaamik akisussaaffilertarlutigit. Sapernarnerpaat ilaat tassaavoq atuagarsorsimanerup sulinermut nuutsinnissaa. Ilinniarsimasumut tamanna sapernartuusinnaavoq. Tassa annertuallaamik akisussaaffilerunarpagut. Ilikkarsimavarput uagut iliniarnerminnillu inerlaaq naammagittarnerussasugut.*

Akerlianilli maannakkut angusaqarusuttarluta. Tamanna pillugu ilinniarnerminnit inerlaanik oqaloqateqarsimavugut. Tassani pineqarpoq naammagittarsinnaaneq uteriissuserlu.

Ilinniarnerminnit inerlaat ilaannut suliatigut siuttuunissaq aamma piffissami atorfinitsinneqarnermiit neqeroorutit pitsaassusaannik kivitseqataasussaaneq pillugu taakkununnga naatsorsuutigisaqarnerput unammillernartuusinnaavoq. Apersuinernit takuneqarsinnaavoq iliniarnerminnit inerlaat sumiiffinni killeqartumik imaluunniit ilinniarsimasunik sulisoqanngitsunik atorfinitsinneqartartut. Tamanna sulisunik ilinniarsimasunik pilerisutsitsilernissap ajornakusoorneranut ataqatigiissinneqarsinnaavoq. Pisuni ilinniarnerminit inerlaamik pilerisutsitsinissaq iluatsinneqartillugu suliffimmi piviusumik susinnaanerinut naleqqutinngitsumik qaffasissumik naatsorsuutigisaqartoqarsinnaasarpoq. Ilinniarnerminit inerlaat ilaat ulluunerani paarsisartutut sulisoq oqaluttuarpoq suliassanik assigiinngitsunik qanoq isumaginnissanersut pillugit siunnersueqqullugu illoqarfinnit allaniit nunaqarfinniillu inunnit attavigineqartarluni. Ilinniarnerminit inerlaat ilisimasanik nutaanermik kingullerpaanillu peqarlutik takkunnerinut ullormillu siullermiit avitseqatigiinnissamut piareersimanerinut annertuumik naatsorsuuteqartoqarsinnaavoq. Taamatut pisuni sulisitsisut atorfinerlaallu akornanni illugiilluni oqaloqatigiinneq ilimagisanillu naleqqussaaneq iluaqutaasinnaavoq, illugiilluni ilimagisat oqaasertalersorneqarlutik. Taamaaliornikkut ilimagisat piviusorsiornerusut aamma ilinniarnerminit inerlaamut sulineq pitsaanerusoq anguneqarsinnaavoq.

Paarlattuanik aamma sulisitsisoqarpoq ilinniarnerminnit inerlaanit naapitsisunik isumaqartunik suliffeqarfinnut pisunut ilinniarnermi nalaanni atuagarsornikkut ilisimalikkatik tunngavigalugit sunik tamanik allannguerusuttunik, atorfiniffimminni sulianut ingerlanneqartunut attuumassuteqanngitsunik. Sulisitsisumut ilinniarnerminilli inerlaamut atorfininnerup aallartinnera oqimaaqatigiissitsineruvoq - kingumut asissuijuitsumik oqaloqatigiinneq unammillernartuusinnaasut taakku ilaannik akuersisinnaassaaq.

Taamaattumik pingaarpoq ilinniarnerminnit inerlaanik suliffeqarfinnut ikaarsaartunik sulisitsisoq aamma PI ikiuippata. Piginnaasanik eqqortunik ilinniarnerminnit inerlaanut tunniussinikkut PI ikiuussiinnaavoq, sulisitsisorlu ilinniarnerminnit inerlaat suliffeqarfimmik ilinniarnissaannik suliffeqarfiullu periutsinik atugaanik ilinniarnissaannut piffissaliinermikkut ikiuussinnaallutik. Apersuinerni aamma pitsaalluinnartumik ingerlanernik tikkuussisoqarpoq ilimagisat qanoq ittuuneri pillugit sulisitsisoq ilinniarnerminillu inerlaaq piffissallu ingerlanerani suliffeqarfiup ineriartortinnissaanut ilinniarnerminit inerlaaq qanoq ikiuussinnaasoq pitsaasumik oqaloqatigiissimallutik, assersuutigalugu sulisut ataatsimiinnerni saqqummiussisarnikkut piffissamilu sivisunerusumik sammisaqartarnikkut.

4.2 Ingerlataqarfiit tigusisut ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaannik naliliinerat

Ingerlataqarfinni tigusisut ilaannik, taakkununnga ilaallutik meeqqerivinni pisortat, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortat aamma najugaqarfissanik neqeroorutinut pisortat,

ilinniarnerminnit inerlaat atuagarsornikkut aamma ilinniarnerup naammassineqarnerata kingorna sulinermi piginnaasaannik sammisaqarsimapput.

4.2.1 Atuagarsornermiit sulilernermut

Ingerlataqarfinni tigusisunik apersuinerup takutippaa iliniarnerminnit inerlaat suliffeqarfinnut pigaangata amerlanertigut meeqqanik suliaqarnissamut assut kajumissuseqartarput, aamma nukissarpassuaqarlutik, tamaviaarsinnaalluarlutik piginnaasaqarluarlutillu sulisunut tuniluuttumik aallartittarlutik. Ilinniarnerminnit inerlaat nukissarpassuaqarnerat aamma apersuinerni oqaatigineqarpoq akissuteqartoq ataaseq ilinniartuunermiit sulisumut nuunnermut qanoq misigineq pillugu apeqqummut ima akissuteqarami:

> *Eqqarsarpunga: kiisami! Annertuallaamik atuagarsortoqarpoq, tamannalu qasussutigilaarlugu.*

Ilinniarnerminnit inerlaat sulinissaminnut nukissaqarluarnerat kajumissuseqarnerallu pissutigalugu sulisut allat suliaminnut nutaamik nukissaqalerlutik piginnaasaqalerlutillu misigisarput. Aammattaaq sulisitsisut arlallit malillugit atuagarsornikkut isummersuutit pingaartinneqartarput ingerlaatsit assigiinngitsut ilinniarnerminnit inerlaat annertuumik pilerseqataaffii ilinniarnerminnit inerlaap ilisimasaminik avitseqataasinnaallutik. Tamatumunnga tunngaviusoq tassaavoq ilinniarnerminnit inerlaat ilinniarnermiit ilisimalikkaminnik sulisunut allanut immaqa nammineq ilinniagaqarsimanngitsunut tunniussinissaminnut piareersimasarlutillu pisinnaalersarmata. Isiginninneq kingulleq ilisimasat pitsaasumik paasiuminartumillu timitaliisinnaanermut piumasaqaateqarpoq, ilinniarluarsimanermut atuagarsornermullu naleqqiullugu sulianut samminerusut. Peqatigisaanik pisortanit arlalinnit eqqaaneqarluni ilinniarnerminnit inerlaat suliffimmi pissutsinut, suleruloornernut kiisalu suliassanut naammassisassanut tulluarsarnissaminnut ilungersuuteqarsinnaasut. Akerlianik pisortanit eqqaaneqarpoq ilinniarnerminnit inerlaat ilikkagaqarnissamut pitsaanerulernissaminnullu pilerisuttartut. Ulluunerani neqeroorummi pisortaq oqaluttuarpoq pineqartoq qanoq ilinniarnerminit inerlaap piginnaasaanik misigisaqarsimalluni:

> *Nuannarilluagara tassaavoq ilinniarnerminnit inerlaat perorsaasunut utoqqaanerusunut naleqqiullutik assut pilerisunnerat nukissaqarluarnerallu. Ilinniarnerminnit inerlaat nukissaqarnerujussuupput piumassuseqqortuujullutillu. Aamma ilaqarput perorsaanerup iluani nutaarluinnarnik ilisimasaqartut, taamaalillutik ilisimasanik nutaanik allanut ingerlatitseqqinnermik pikkorittarlutik.*

Pisortat apersorneqartut meeqqerivimmeersuuneri imaluunniit innarluutilinneersuuneri apeqqutaatillugu PI-mit ilinniarnerminnit inerlaat suliatigut naammattunik piginnaasaqarnerannik taakku nalilliinerannik nalinginnaasumik assigiinngillat. Pingaartumik meeqqerivinni pisortat nalilliipput ilinniarnerminnit inerlaat suliffeqarfinnut pigaangamik ataatsimut isigalugu suliatigut qaffasissumik paasinnissinnaasut. Paasisarpaat ilinniarnerminnit inerlaat perorsaanikkut sulinerup iluani nutaarluinnarnik ilisimasaqarlutik suliffeqarfinnut pisartut, aamma nutaamik isiginnittaaseqarnerat nutaamillu eqqarsartaaseqarnerat iluaqutaasarluni. Meeqqerivinni pisortat malillugit

ilinniarnerminnit inerlaat taamaalillutik suliassaminnut ilisimasaqarluarput aamma perorsaanerup iluani pissusiulersunut malinnaalluarlutik.

Innarluutilinnik sullissivinni pisortat arlallit, taakkununnga ilaallutik ulloq unnuarlu innarluutilinnik paaqqinnittarfiit najugaqarfissatullu neqeroorutit, taamaattoq allamik isumaqarput. PI-mit ilinniarnerminnit inerlaat suliffimmi aallartikkaangamik innarluutilinnut tunngasunik naammattumik suliatigut piginnaasaqarpiarneq ajortut. Pisortat arlallit erseqqissarpaat suliassaqarfimmut ilisimasaqarpiarnatik ilinniarnerminnit inerlaat arlalissuit innarluutilinnut tunngasuni sulilersartut. Aammattaaq erseqqissarlugu ilinniarnerminnit inerlaat suliatigut piginnaasaqannginnerat arlalitsigut imatut nassuiarneqarsinnaasoq PI-mi ilinniartitaanerni innarluutilinnut tunngasunik annikippallaamik sammisaqartarnerat.

Pisortanik apersuinermi aamma ilinniarnerminnit inerlaat suliffeqarfimmi sulinermik qanoq aallartittarnerat pillugu assigiinngitsunik suleriaaseqartoq. Aallartinnerisa qanoq ingerlasarneri aamma ilinniarnerminnit inerlaat qanoq tiguneqartarneri pillugit apersuinerni annertuumik assigiinngitsoqarpoq. Aallartinneq pilersaarusiorluarneqarsimasinnaavoq aalajangersimaqqissaartunik pikkorissaasoqarluni immikkoortortani imaluunniit inini assigiinngitsuni najulluni, imaluunniit ilinniarnerminnit inerlaat pitsaasumik aallartinnissap nassuiarnissaanut nammineq peqataanerunissaat pillugu ilimagisaqarnerulluni. Aallartinneq taamaalilluni aamma ilimagisanik nalimmassaanermut naleqqiullugu sulisitsisup ilinniarnermillu inerlaap akornanni naapeqatigiinnerit assigiinngitsorujussuarmik pingaartinneqarsinnaallutik. Apersuinermit ataatsimit erseqqissarneqartoq tassaavoq pitsaasumik aallartinnerup ingerlanera atorfimmik inuttassarsiuinermi atorfiup allaaserineqarnerani aallartereertarpoq. Tassani pitsaasumik naqqalu tikillugu allaaserinninneq eqqortunik piginnaasalinnik ilinniarnerminnit inerlaani pilerisutsitsilersinnaavoq, peqatigisaanillu atorfimmut naleqqiullugu ilinniarnerminit inerlaamut siusissukkut ilimagisanik nalimmaasaataasinnaalluni.

Taamaaqataanik ilaqutariinnik katsorsaavinnik VIVE-p misissuineranit (Dahl et al, 2022) takuneqarsinnaavoq oqaasertalersuineq tassaalluni arlalinnik qinigassaqartillugu ilinniarnerminnit inerlaanik sulisitsisut atorfinitsitserusunngitsut. Tassani atorfeqarsimanerup sivisussusia suliassaqarfimmilu misilittakkat ilisimasanit nutaanik ilisimasaniillu nutarterneqarsimasunit qaffasinnerusumik pingaartinneqarput.

4.2.2 Ilinniartitaanerit pillugit periusissiat

PI-mi atuartitsisunik pisortanillu apersuinermi sammisat pingaarutillit ilaat tassaavoq ilinniarnerminnit inerlaat kikkut periusissatut suliffeqarfinnut nassiunneqassanersut. Ilinniarnerminnit inerlaat qanoq ittuunerinik allaaserinninnermi oqaaseq atorneqartoq tassaavoq *suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasoq.* Ilinniarnerup naammassineqarnerata kingorna sulinermi aallartikkunik qanoq immikkut suliaqarsinnaanermik ilinniarsimasoq annertuumik patajaatsumillu ilisimasatigut tunngaveqartumik suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasoq. Tassa imaappoq ilinniagartuutut pullaveqarnikkut piginnaasanik nutaanik ilikkarsinnaaneq aammalu ilisimasanik nutaanik suleqatinik allanik avitseqateqarluni.

Boks 4.1-imi ilinniarnermik aaqqissuussinermit takuneqarsinnaasutut ilinniarnerup nalaani immikkut sullissilluni suliassaqarfik sammineqarpoq pingaartumillu sapaatit akunnerini 18-ini immikkut sammisaqarluni suliffimmik misiliinermut atatillugu.

Boks 4.1 PI-mi perorsaasunngornianut ilinniarnermik aaqqissuussineq

Ilinniagaqartoq immikkut pisariaqartitsisunik perorsaanikkut siunnerfigisap ataatsip arlallilluunniit iluini immikkut perorsaanermi piffissami itisiliisarpoq, taamaalilluni nalinginnaasumik perorsaanikkut suliaqarneq sulinermi immikkut perorsaanikkut ilisimasanut tunngavissiilluni ilaatigut inuit appasissumik sulisinnaassusillit ukioqatigiiaanilu tamani inuuniarnikkut ajornartorsiuteqartut. Ilinniagaqartoq immikkut perorsaanermi suliassaqarfimmut saqqummiussiffigineqartarput kiisalu suliassaqarfik(iit) nammineq toqqakkap iluani immikkut sammisaqarlutik.

Isumaginninnermi suliassaqarfimmi suliaqartunik allanik tamanik suleqateqarneq innuttaasunik immikkut perorsaanikkut suleqatigiinnermi immikkut inissaqartinneqarpoq, ilinniagaqartullu isumaginninnermi perorsaanermi suliassaqarfimmiit misilittakkat pillugit saqqummiussiffigineqartarlutik. Suliassaqarfiit allat iluini aamma ilisimasanik ujartuinissamut piginnaasaqarluni immikkut perorsaanerup iluani suliassaqarfinnut toqqarneqarsimasunut ilinniagaqartut atuagarsornikkut ilisimasanik tunngaveqalissapput.

Ilinniarnerminnit inerlaanik apersuinermi aamma uteqqinneqarpoq nammineq suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaallutik allanut naleqqiullugu annertuumik tunngaveqarlutik, kisianni taamaalillutik aamma sulinerup aallartinnerata kingorna itisileeqqinnissamik pisariaqartitsillutik. Sulisutut suli ilisimasanik pissarsiaqartussatut iliniarnerminnit inerlaat sulisitsisunit isigineqanngippata tassani aamma unammillernartoqarsinnaavoq. Ilinniarnerminnit inerlaat ilaannut suli itisiliinissamut ilisimasanillu pissarsinissamut piffissaqarnissaq periarfissaqarnissarlu unammillernartuusinnaavoq. Tamanna suliffeqarfimmi qaffasinnerusumik immaqa sulisulimmi immaqalu pisortaminnit aamma qaffasinnerusumik ilinniagaqarsimasuni ilinniarnerminnit inerlaat ilaannut sulilerneranut atatillugu isigineqassaaq. Taamatut pisuni suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaaneq pillugu ilinniarnerminnit inerlaanut tunngavilersuuteqarnissaanut unammillernartuusinnaavoq aamma sulisitsisut ilaannit naatsorsuutigineqartutut ullormit siullermiit pitsaassutsimik kivitsisusut suliatigut siuttuusinnaanani.

Suliffeqarfinni allani ilinniarnerminnit inerlaat tamat pillugit ilisimasaqannginnerannut annertuumik paasinnittoqarpoq, ilinniarnerminnillu inerlaat aalajangersarneqarsimasumik ingerlataqartillugit tikilluaqquneqartarlutik ilaatigut piffissami atorfinitsiffimmi ilinniarteqqillugit. Apersuinerni malunnarpoq neqeroorut immikkut sullissinissamik imaqarnerutillugu ingerlanissaq aalajangersarneqarnerusimasarpoq.

4.2.3 Sulinermit misilittakkat immikkullu suliassaqarfiit pillugit ilisimasat

Ingerlataqarfinnik tigusisunik apersuinermi sammisaq alla pingaarutilik tassaasimavoq misigisimallutik ilinniarnerminnit inerlaat arlalissuit ilinniarnerup naammassineqarnerata kingorna suliffeqarfinnut pigaangata sulinikkut piginnaasaqannginnerat sulinikkullu misilittagaqannginnerat. Pisortanik apersuinerni amerlanerni oqaatigaat suliaqarfigisaminni suliassanut atuagarsornikkut ilisimasatik ataqatigiissinniartillugit ilinniarnerminnit inerlaat unammilligassaqartartut. Atuagarsornikkut paasisimasatik

sulinermi perorsaanermut ataqatigiissitsiniarnerminni iliniarnerminnit inerlaat unammillernartoqartarnerat pisortanit tunngavilersuutigineqarpoq ilaatigut ilinniarfeqarfinnit sulineq annikippallaamik sammineqartarsimalluni. Pisortaq tamanna pillugu imatut nassuiaavoq:

> *Meeqqerivimmi sulissatillugu kissaatiginerpaasara tassaavoq meeqqanut pitsaasumik misigisaqartitsinissamut pikkorissuunissaq, maligassiuisuunissaq. Aamma misilittagaqarfigaara perorsaasut ilaat, ilinniarnerminiit pitsaasunik karaktereqaraluarlutik sulinerminnut piviusunngortinnissaanik ajornartorsiuteqartarnerat. Atuagarsornermut pikkorilluinnarput, kisiannili sulinermut nuutsissinnaanagu. Aammattaaq misilittagaqarfigaara ilinniarnertuunngorniarfimmiit toqqaannartumik perorsaasunngorniarsimasut, aamma inunnik sulinissamik misilittagaqanngitsut meeqqanik isumaginninnissamik assut ajornartorsiuteqartartut. Ilai sulivallaarnermik eqqugaasarput. Najugaq qimannagu perorsaasunngorsimasunut tamanna allaalluinnarpoq. Meeqqerivimmi imaluunniit isumaginninnermut tunngasuni ukiuni arlalinni sulisimapput, ingerlaqqiffiusumillu ilinniagaqarsimalerunik arlalissuarnik piginnaasaqalersimallutik utertarput*.

Aammattaaq pisortanit erseqqissarneqarluni ilinniarnerminnit inerlaat sulinermik misilittagaqannginnerat arlalinnik unammillerneqartoqartarnerat. Assersuutigalugu meeqqerivinni pisortanit aamma iserfigineqarluni iliniarnerminnit inerlaat sulinermik misilittagaqannginnerit meeqqani killiliinissamut, meeqqanik passussinermi, meeqqeriviup suleriaasianut kulturianillu sungiussinissamut naleqqiullugu unammisassaqartarnerat, kiisalu angajoqqaanik suleqateqarnermut naleqqiullugu unammilligassaqartarnerat. Pisortat ilaasa eqqaavaat iliniarnerminnit inerlaat misilittagaqannginnerat sulinermut tupatsitsinermik ilaannut kinguneqarsinnaasartoq, tassunga ilanngullugit suliassat annertussusaat, tatisimaneqarneq sakkortussusialu. Meeqqerivinni aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortat arlallit eqqaavaat ilinniarnerminnit inerlaat ilaat meeqqat qanoq pisariusinnaaneri annertuallaarsinnaasartoq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortat arlallit oqaluttuarput meeqqanik annertuumik aliasuuteqartunik ersisunik meeqqanillu avatiminnut malugeqqusaartunut misigisaqarnerat ilinniarnerminnit inerlaanut annertusinnaasartoq.

Ingerlataqarfinni tigusisunik apersuinermi annertuumik sammineqarsimasoq alla tassaavoq ilinniarnerminnit inerlaat suliatigut piginnaasaasa annertussusaannut apeqqutaalluinnartartoq perorsaanerup aamma/imaluunniit isumaginninnerup iluani siusinnerusukkut inuussutissarsiornermi misilittagaqarnersut. Ingerlataqarfinni tigusisunik apersuinerup takutippaa ilinniarnerminnit inerlaat inuussutissarsiornermik misilittagaqartut siusinnerusukkut inuussutissarsiornermik misilittagaqanngitsunut naleqqiullutik amerlanertigut suliffeqarfimmi ulluinnarni suliassanik kivitsinissamut piareersimanerusartut. Tamanna pisortanit tunngavilersorneqarpoq ilinniarnerminnit inerlaat inuussutissarsiornermit misilittagaqartut suliffimmi ataatsimoornermi avatangiisinilu ilaanissamut sungiussaqarsimanerusut ilinniarnerminnit inerlaanit inuussutissarsiornermik siusinnerusukkut misilittagaqanngitsunut naleqqiullutik

akisussaanissamut aamma suliffeqarfimmik paasinninnissamut pitsaanerusartut. Pisortap ataatsip apersuinermi tamanna imatut oqaatigaa:

> *Tamanna isumaginninnermi ikiortinut allaanerujussuuvoq, taakkumi annertuumik misilittagaqareerlutik ilinniareernerup kingorna suliffeqarfinnut pisarput. Ilinniagaqareersimallutik suliffimmut uteraangamik arlalinnik piginnaasaqalersimasarput, peqatigisaanillu annertuunik misilittagaqareerlutik.*

Ingerlataqarfinni pisortat aamma erseqqissarpaat pingaartumik perorsaasut ilinniarnerminnit inerlaat, iliniarnertuunngorniarfimmiit toqqaannartumik ilinniarnermik aallartissimasut, sulinikkut piginnaasaqarneq ajortut, isumaginninnermi ikiortitullu, isumaginninnermi ikiorti perorsaasullu nunagisaq qimannagu perorsaasunngorniarsimasut arlalissuit isumaginninnerup imaluunniit perorsaanermut tunngasut iluanni ukiuni arlalinni sulinermik misilittagaqareerlutik suliffeqarfinnut pisartut taamaalillutillu aamma qaffasinnerusumik sulinikkut piginnaasaqarlutik.

Innarluutilinnut najugaqarfimmi pisortap misilittagaqarfigaa perorsaasut nalinginnaasumik tarnikkut napparsimasunik inersimasunik suliaqarnissamik assut ajornartorsiuteqartartut. Pisortaq oqaluttuarpoq perorsaasut amerlanertigut najugaqartunik perorsaaniartartut taakkulu meeqqatut perorsarniartarlugit:

> *(...) misigisimavunga perorsaasut najugaqartunik perorsaaniarsarisut. Allaanngilaq taakku meeqqatut perorsarniarsarigaat. Innuttaasut uani pisagut perorsarneqassanngillat, meeraanngillammi. Perorsarniarsarigunikkit soorunami kamattoqalissaaq. Maani najugaqartuutigut inuit inersimasuupput, aamma tamatigut isumaqatiginninniarfigisussaallugit, aamma imatut oqarfigineqaannarsinnaanatik "illit imaaliussaatit", taava kamalissapput. Perorsaasut taakkununnga oqartarput "imaaliussaatit", allanngilaq meeqqanik perorsaaniarsarisut. Taamaattoqartussaanngilaq.*

Taamaattorli aamma ulluunerani neqeroorutini aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortat ilinniarnerminnit inerlaanik assut naammagisimaarinnillutik oqaaseqarput, aamma siusinnerusukkut inuussutissarsiornikkut misilittagaqanngikkaluartut: "*Sukkasuumik ilikkartarput pisunillu sukkasuumik paasinnittarlutik. Suliffeqarfinnut pigaangamik ilikkarsimasatik nuutsinnissaannut pikkorittarput".* Ataatsimut isigalugu ilinniarnerminnit inerlaanik annertuumik naammagisimaarinnittoqarpoq, kisianni pingaartumik suliassaqarfimmit immikkut sammisaqarfiusuni ingerlataqarfinni tigusisuni annertunerusumik immikkut sullissinissaq pillugu kissaateqartoqarluni. Najugaqarnissamut neqeroorummi pisortaq immikkut sullissinissap amigaataanera pillugu oqaluttuarpoq:

> *Nalinginnaasumik perorsaasut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup iluani toqqaannartumik immikkut sullissisuunngillat. Ilinniartitaanermi innarluutillit pillugit annikitsuararsuarmik sammisaqartarput. Taamaattumik taakku piginnaasaat soqutigisaallu aamma innuttaasunik sulissutatsinnik suliniutini taakku piginnaasaat atorsinnaanerigut*

misissortarpagut. Assersuutigalugu angalaarnissamut, timersornermut soqutiginninnersut, nipilersornermut erinarsornermulluunniit pikkorinnersut il.il. misissornerusarpagut. PI-mi inuit peqqissut pillugit annerusumik ilinniagaqartarput, annikitsuararsuarmillu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni assersuutigalugit innarluutillit pillugit ilinniartarlutik.

Immikkut sullissiviusuni paaqqinnittarfinni pisortat ilaatigut eqqaavaat ilinniarnerminnit inerlaat nappaatip suussusilernissaanut ilisimasaqarnerussasut, taamaalillutik innuttaasunik nappaateqartunik sulinissamut pitsaanerusumik piareersimallutik. Tamatuma saniatigut eqqaaneqarpoq ilinniarnerminnit inerlaat akerleriinnernik passussineq pillugu annertunerusumik ilisimasaqassasut.

Ilaqutariinnik katsorsaavinni pisortanik apersuinerni amerlanerni tikinneqarpoq PI-mi ilinniarsimasut sulisut atorfinitsinneqarlaat annerusumik ulluunerani meeqqanik sullissinermut sammisunik piginnaasaqartut, amerlanertigullu ilaqutariinnik katsorsaanerup ilaqutariinnillu siunnersuinerup iluani piginnaasaqarneq ilisimasaqarnerlu ajortut. Ilaatigut eqqaaneqarpoq oqaloqatiginneriaatsit, ilaqutariit ajornartorsiutaannik kiisalu paasinninnerit iluanni piginnaasaqanngitsut, tassunga ilanngullugit ilaqutariinnik annertuunik ajornartorsiuteqartunik kiisalu ilaqutariinni atugarliortuni ajornartorsiutinik suliaqarnerup iluani piginnaasat. Amerlanertigut taakku misilittagaqarnikkut sulisunit ilinniarneqartarput kisianni aamma ullut sammisaqartitsinerit, ilisimasanik avitseqatigiinnerit, suliffiup iluani avataanilu pikkorissarnerit ilinniaqqinnerillu aqqutigalugit.

Ilaqutariinnik katsorsaavinni pisortanik apersuinerit assigalugit ilaqutariinnik katsorsaavinni sulisunik apersuinerni atorfimmi aallartikkaangamik katsorsaalluni sulinerup iluani ilisimasaqannginnermik piginnaasaqannginnermik misigisaqarneq pillugu sammisaq annertuvoq. Sulisut apersorneqartut arlallit suliarinninnikkut imaluunniit katsorsaanikkut imaluunniit piginnaasaqanngillat imaluunniit piginnaasaqarpianngillat imaluunniit atorfimmi aallartikkamik tamanna pillugu ilisimasaqarnatik. Amerlanernut tamanna aamma PI-mi ilinniarnerup nalaani saqqummiunneqarsimanani.

Ilinniarnerminnit inerlaat apersuinerni piffissat suliffiusut nikerarsinnaanerinik suliffimmilu avatangiisit sakkortunerinik suliassaqarfiit immikkut sammisaqartut ilaatigut toqqartannginnerinut tunngavilersuipput. Tigusisartoq ataaseq oqarpoq piffinni suliffiusuni nikerarfiunngitsunik immikkut atorfinnit ilinniarnerminnit inerlaanut aaqqissuussinikkut tamanna akuersaarniarsaralugu.

Ilaqutariinnik katsorsaavimmi atorfinitsinneqartumik perorsaasumik ilinniarnerminit inerlaamik apersuinermi oqaluttuarpoq atorfimmi aallartikkami ilaqutariinnik katsorsaasartoq sunaasimasoq aamma ilaqutariinnik katsorsaaneq sunaanersoq nalusimallugu. Ilinniarnerminik inerlaap misilittagaqannginnera piginnaasaqannginneralu tuparujussuarnermik nalorninermillu kinguneqarsimavoq aamma suliani ingerlatani pillugu toqqissisimasimanani. Tulliuttumi ilaqutariinnik katsorsaasuunerup qanoq isumaqarneranut naleqqiullugu ernumassutini oqaluttuarai:

Aallaqqaammut assut eqqarsaatigisimavara "sunaana ilaqutariinnik katsorsaasoq?" Suunersormi naluara. Sulerisarnersut naluara. Piffissaq

ingerlareersoq, ilaqutariinnik katsorsaasartutut atorfinitsinneqarama, ilaqutariinnut katsorsaasartoq sunaanersoq assut nalornissutigisimavara. Oqaaseq paasisinnaasimanngilara, sumillu kinguneqarumaarnersoq ilisimasimanagu. Ilaqutariinnik katsorsaavimmi innuttaasunik oqaloqateqartalerama ilaqutariinnik katsorsaavik sunaanersoq arriitsumik paasiartulerpara. Oqaaseq ilaqutariinnik katsorsaavik qanoq paasinerlugu apeqqutaavoq.

Pisumi qulaani allassimasumi erseqqippoq iliniarnerminit inerlaamut sulinerup piviusumik sumik imaqarneranik tamakkiisumik paasisaqarsimanngitsoq, aatsaallu suliassat piviusumik ingerlanneqalernerisigut tamanna paasisimallugu. Tassani illugiimmik unammillernartut pineqarput, iliniarnerminit inerlaaq sulinermut apeqquteqassasoq, kisianni aamma sulisitsisoq apeqqusiisoqarnissaanut periarfissiissasoq. Ilinniarfiup tungaaniit aamma sulinermi aallartinnerup ilagigaa apeqquteqartarnissamut sulinikkullu kinaassutsimik pilersitsinissaq pillugu ilinniarnerminit inerlaamut ilisimasassanik tunniussinissaq pingaaruteqartoq. Tamanna atorfininnermi ullormit siullermiit pinngitsoorani takkunneq ajorpoq.

Eqikkaalluni oqaatigineqarsinnaavoq suliffeqarfinnik naapitsinermi ilinniarnerminnit inerlaat ilaannut unammillernartut ilinniarnerminnit inerlaanut nutaamik atorfinitsinneqartunut aallartinnermik erseqqissumik aaqqissuussisoqarneratigut tamanna illuatungilerneqarsinnaasoq. Taamatut aallartinnerup ilaa tassaasinnaavoq ilinniarnermik inerlaajuneq tassaanngitsoq sunut tamanut immikkut aamma ilisimasaqartuussasoq. Aammattaaq aallarnisarnermut ilaasinnaalluni ilinniarnerminit inerlaap piginnaasaanik atorfinitsinneqarnermullu kissaataanik qulaajaanerup sammineqarnera. Taamatut aallartinneq iluatsissappat tamanna piffissamik sivisulaartumik ingerlanneqassaaq, taamaalilluni ilinniarnerminit inerlaaq apeqqutit oqaasertalersornissaannut piffissaqarluni namminerlu nukittuffini unammillernartuusinnaasullu pillugit paasisaqarluni.

Tamatuma illuatungaa tassaasinnaavoq sulisitsisunut taakkuninnga annertunerusumik suleqateqarnermut naleqqiullugu suli annertunerusumik PI-p ikaarsaarnermik aaqqissuussisuunera. Tamanna kapitalimi tulliuttumi sammineqassaaq.

5 Sulisitsisut aamma PI-p akornanni suleqatigiinneq

PI-mi assigiinngitsunik sulisitsisunik suleqatiginnittoqarpoq, ilinniartunullu aamma ilinniarnerit arlalissuit ingerlanerini suliffeqarfinnik naapitsisoqartarluni piffissanilu suliffinnik misiliinernut piumasaqaateqarluni. Kapitalimi matumani naapitsinerit taakku illuatungeriinnit tamanit qanoq naliliiffigineqarnersut isiginiarneqarpoq, aamma suleqatigiinnerit taakku suliffeqarfinnut iseraangata ilinniartunut qanoq atugassaqartitsinersut, ilinniartut ilinniarnerminnit inerlaajunermiit suliffeqarfimmiileraangata.

Immikkoortumi pingaarnertut sammineqartut boks ataaniittumi katersorneqarput:

Sulisitsisut aamma PI-p akornanni suleqatigiinneq pillugu pingaarnertut sammisat

- Suliffimmik misiliineq tassaavoq ilinniartup suliffeqarfinnik pingaarnertut naapitsinera.
- Suliffimmik misiliinerit piffissat sivikinnerunissaannut sulisitsisut ammapput, tassani sukkanerusumik suliassaqarfik pillugu paasisaqarsinnaallutik.
- Atorfinitsiffiusunut naleqqiullugu ilinniagaqartut paasisimasaasa annertusinissaanut periarfissat assersuutigalugu ilinniarnerup ingerlanerani saqqummiussisarnerit amerlanerutillugit.
- Ilinniarnerminnit inerlaat amerlanerusut immikkut suliassaqarfiusunik takunnissinnaanerinut suleqatigiinnerit periarfissaasinnaapput.

5.1 Suliffimmik misiliineq

Isumaginninnermi ikiortinngorniarnerup saniatigut PI-mi ilinniartitaanerit tamarmik atuagarsornerup piffissamilu suliffimmik misiliinerit akornanni nikerarfiupput. Sulineq taamaalilluni ilinniarfimmi ilinniartitaanernut tamanut ilisarnaataavoq qaffasissuseq apeqqutaatinnagu: ikiortitut ilinniartitaanermiit bachelorinngorniarnermut. Ilinniartitaanernut tamanut assigiittoq aamma tassaavoq piffissani suliffimmik misiliinerit nalaanni PI-mi suliffimmik misiliinernut akisussaasoqarlunilu suliffimmik misiliinermi ilinniartitsisoqarnera, suliffimmik misiliinermi ilinniagassat naammassineqarnissaannut akisussaasut.

Suliffimmik misiliinerup naammassineqarnera taamaalilluni ilinniartitaanermut ataatsimoortumik tunngaviusunut ilaavoq. Pingaartumik bachelorinngorniarluni perorsaasunngorniarneq aamma najugaq qimannagu perorsaasunngorniarneq pillugu ilinniarnerup aaqqissuunneranit suliffimmik misiliinermi anguniagassani takuneqarsinnaavoq taakku annertusiartortillugit aaqqissugaasut, perorsaanermi sulinermi isiginiagassat amerliartortut ilanngunneqartarlutik, taamaalilluni ilinniartup sissuigassanik isummersorfissaalu annertusiartorlutik.

Pingaartumik ilinniartunut ilinniarnertuunngorniarfimmiit toqqaannartumik PI-mut isertunut suliffimmik misiliineq ilinniarnermut ilaavoq pingaarutilik, tassami taakkununnga suliffimmik misiliinerummat siulleq. Tamanna ilinniarnerminnit inerlaanit tigusisartunillu apersuinermi erseqqissarneqarpoq suliffimmik misiliineq tassaasoq

ingerlataqarfinni assigiinngitsuni atorfeqartuunerup qanoq isumaqavinneranik assimik pilersitsinissamut periarfissaalluni.

Perorsaasunngorniarnerup ingerlanerani immikkut sullissinermi suliffimmik misiliineq ilinniartorpassuarnut immikkut sullissiffiusumik siullermeertumik naapitsineruvoq. Apersuinerit ilaanni tamanna suliffimmik misiliinermi tupatsitaanertut allaaserineqarpoq, allalli immikkut sullissiffiusumik piviusumik suliaqalernikkut immikkut sullissiffiusumi perorsaasunngornissamut suut allaassutaasut paasisaqarfigineqarlutik. Apersuinerpassuarnut assigiissutaasoq tassaavoq suliffimmik misiliineq annertuumik pingaartinneqarpoq piginnaasalimminnillu misiliinissaminnut periarfissinneqarlutik. Tamanna aamma sulisorisussaasunut ilaaginnannginnissap qulakkeerneqarnissaanut ilinniartumut suliffimmillu misiliiffiusumut piumasaqaateqarpoq, ilinniarsimasallu pillugit isummersornissamut piffissaliilluni. Taamaalilluni aamma suliffimmik misiliinermi ilitsersuisumut piumasaqaateqarpoq.

Ilinniartunut arlalissuarnut suliffimmik misiliineq tassaalersarpoq ilinniareernerup kingorna suliffiulersartoq, taamaattumik suliffimmik misiliineq pitsaasumik ingerlasoq sulisussanik nutaanik sulisussarsinissamut aallarniutaalluarsinnaalluni.

Taamaalilluni aamma ilinniarnerminnit inerlaanut arlalissuarnut immikkut suliassaqarfinni sulerusussuseqarnissamut periarfissiisoqarluni, piffissami suliffimmik misiliinermi pitsaasunik misigisaqarnikkut. Taamaattorli suliffinnik misiliiffiusinnaasut ilaannut unammillernartuusinnaalluni maannakkut perorsaasunik ilinniarsimasunik sulisoqannginnera, suliffimmik misiliinermi ilitsersuisuusinnaasut, taamaattumillu suliffimmik misiliiffiusinnaanatik.

5.2 Suliffimmik misiliilluni tipisiuineq

Piffissami tamarmi suliffimmut misiliiffiusumut ilinniagaqartup atassuteqalernissaanut suliffimmik misiliiffissamik toqqaanissaq ilinniagaqartumut annertuujusinnaalluni pisussaaffiliisinnaavoq. Sulisitsisumiit siunnersuut taamaattumik tassaavoq ilinniarnerup nalaani piffissami sivikinnerusumi ilinniartut suliffimmik misiliisarnissaannut periarfissiinissaq, taamaalilluni ilinniartut suliffimmik misiliiffissaq pillugu inaarutaasumik aalajangiinissaq sioqqullugu suliffeqarfinnik arlalinnik pitsaanerusumik paasisaqarsinnaallutik. Taamaattorli suliffeqarfiit immikkut sullissisuusut ilaannut tamanna unammillernartuusinnaalluni, najugaqartunut piffissami sivisunerusumi attuumassuteqalernissaq suliffeqarfimmi sulinermut ilaasinnaalluni pingaaruteqartoq. Suliffimmik misiliilluni tipisiuineq ilinniartut amerlanerit suliffiusinnaasunik assigiinngitsunik paasisaqarnissaannut periarfissaasinnaavoq, nalinginnaasumik suliassaqarfinni aamma suliassaqarfinni immikkut sullissisuni.

5.3 Saqqummiussinerit aalajangersimasumillu suleqatigiinnerit

Sulisitsisuniit saqqummiussisoqarneratigut sumiiffinni assigiinngitsuni sulinerup sunaaneranik ilinniartut misigisaqartarput. Ilinniarnerminnit inerlaanik apersuinermi arlalinnit pingaartinneqarpoq sulisitsisut saqqummiussineranniit imaluunniit atorfiit pillugit takutitsiviit aqqutigalugit sulisitsisunit assigiinngitsunik pitsaasumik paasisaqarsimaneq. Saqqummiussinerit ilai nammineq PI-mi ilinniarsimasunit pisortanit

sulisunillu ingerlanneqarput. Tassani ilinniarnerminnit inerlaanit sumiiffinni allani sulinerup qanoq ittuunera taamaaqataanik ilinniarsimasunit tusassallugu annertuumik pingaartinneqarpoq.

Sulisitsisut arlallit apersuinermi erseqqissarpaat taamatut saqqummiussinerni imaluunniit aalajangersimasumik allanik suleqateqarnermi peqataarusulluarlutik assersuutigalugu suliakkiussamik allaaserinninnermi, kisianni tassani PI-mi qanoq tapertaasinnaanerlutik tamatigut erseqqinneq ajortoq.

Assersuutigalugu ilaqutariinnik katsorsaavimmiit, ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiit aamma najugaqarfissatut neqeroorummiit sulisitsisuusinnaasuniillu allanniit saqqummiussisoqarsinnaalluni.

Taamatut saqqummiussisarnerit ingerlanneqarneri aaqqissuunneqarnerilu ajornannginnerulersinniarlugit tulluassaaq taakku internetikkut toqqaannartumik ingerlanneqarpata, sulisitsisut saqqummiussiniarlutik ungasissumut pinngitsooratik angalasariaqarnatik, soorlu aamma suliatigut pilersaarusiorneq oqilisinneqassasoq, akulikinnerulersillugillu.

6 Sanilliussineq

Kapitalimi matumani kapitalinit allanit tamanit katersisoqarpoq taamaattumillu kapitalimi inerniliisoqarluni, aamma alaatsinaatassat saqqummiunneqarlutik.

PI-miit ilinniarnerminnit inerlaat sulisitsisut akornanni pingaartinneqarlutillu pilerigineqarput. Ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaat ujartorneqartunut inatsimmilu allaaserineqartutut annertuumik naapertuupput. Suliassaqarfinni unammillernartoqarpat ajornanngippat annertuumik ilisimasatigut tunngaviit qaavisigut sulisitsisut ineriartortitsisarput pisortatigoortumik ilinniaqqinnikkut imaluunniit sanileqartillugu ilinniartitsinikkut, ilinniarnerminnit inerlaat sammisanut nutaanut isersinnaaneri atorneqartarlutik. Tamanna annertuumik nalinginnaasumik suliassaqarfinni atuuppoq, ilinniarnerminnit inerlaat sulinermi pissutsinut suleqatigiinnullu akuliulluartarlutik.

Immikkut sullissisarfinni sulisinnaasunik amigaateqartoqarneruvoq, aamma PI-mit ilinniarnerminnit inerlaat piumaneqarlutik. Tassani ingerlataqarfimmi ilinniartut paasisaqarnerunissaat tassanilu sulinissamut periarfissat pillugit iluaqutaasumik sulissutigineqarsinnaapput. Assersuutigalugu immikkut sullissivinnik aalajangersimasumik suleqateqarnikkut aamma ilinniartitaanerni immikkut sullissivinnut immikkut pullaveqarnikkut periuseqarnikkullu, taamaalilluni ilinniarnerminnit inerlaat suliffeqarfinnut pinerminni piginnaasatik suliassaqarfimmi qanoq atorneqarsinnaanersut ilinniartunit takuneqarsinnaalerluni.

6.1 Ilinniarnerminnit inerlaanik piumasaqarneq

Tigusisut akornanni apersuinermi oqaasertalerneqarpoq piffissap ingerlanerani taakkunani sulerusuttunik ilinniarnerminnit inerlaanik tamani atorfinitsitsisinnaalissallutik. Taamaalilluni imatut pisoqalerluni ilinniarnerminnit inerlaanik piumasaqarneq qinigassaasunit annertunerulerluni. PI-p tungaaniit pissutsimut tassunga naleqqiullugu isiginiarneqarpoq tiguneqarnissamut piumasaqaatit peqatigisaanik sakkukilleqqaarnagit amerlassutsit amerlineqarsinnaanngillat taamaalillunilu aamma ilinniarnerminnit inerlaat akornanni agguaqatigiissillugu pitsaassuseq appartinneqarsinnaalluni. Unammillernartumi tassani aaqqiissutit ilaat tassaasinnaavoq PI-miit maannakkut iliuuserineqareersoq, tassa ilinniartitaanernik assigiinngitsunik qaffasissusilinnik neqerooruteqarneq, taamaalilluni appasinnerusumik qaffasissusilimmi ilinniartitaanermi aallartittoqarsinnaalluni piffissallu ingerlanerani piginnaasat annertusiartortillugit aamma perorsaasunngorniarneq ingerlassinnaalerluni ilinniarnermut attuumassuteqartunik ilisimasaqarluni.

Imaassorinarpoq immikkut sullissiveqarfinni piumasaqarneq neqeroorutaasunit suli annertunerusoq, soorlu aamma nunami sumiiffinni annertuumik assigiinngitsoqarnera unammillernartuusoq. Paasissutissanit ersersinneqarpoq illoqarfinnut mikinerusunut nunaqarfinnullu sanilliullugu illoqarfinni anginerusuni ilinniarfeqarfiusuni annikinnerusumik ajornartorsiutaasoq.

6.2 Suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsineq

Ilinniartut tungaanniit suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasutut ilinniarneq annertuumik isiginiarneqarpoq. Tamanna aamma tigusisut akornanni annertuumik akuerineqarpoq, immikkulli sullissivinni tigusisut akornanni immikkut sullissivinnuunngitsoq nalinginnaasumik suliassaqarfinnut suliassani arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsisoqarnera oqaasertalerneqarpoq. Taamaattumik ilinniarnerup nalaani immikkut sullissiviit iluaqutaasumik isiginiarneqarsinnaallutik. Ilinniartut piginnaasanik nutaanik ilikkagaqarnissaat pinngitsoorani pineqanngilaq, immaqa piginnaasat ilikkarneqareersimasut qanoq immikkut sullissiviusuni atorneqarsinnaaneri annertunerusumik sammineqarsinnaalluni.

Ilinniarnerminnit inerlaat suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniarsimasuunerisa aamma pisariaqartilerpaa piffissap ingerlanerani atorfinni nutaani immikkut sullissisunngorsinnaanngorlutik piginnaasanik nutaanik ilikkagaqarsinnaallutik. Tamanna iluaqutaasumik tigusisut akornanni isiginiarneqarsinnaavoq, taamaalilluni ilinniarnerminnit inerlaat naammasserlaatut aallartinnissamut periarfissaqarlutik taamaalillutillu aamma ilinniarnerminnit inerlaajunerat pinngitsoorani tassaanngitsoq naammassillutik ilinniarsimasuunnginnerat akuerineqarluni. Atorfik suliallu apeqqutaallutik atorfimmi tamakkiisumik naammassisaqalernissaannut pisariaqarpoq ilinniarnerminnit inerlaat amerlanerusunik piginnaasaqalernissaat.

Taaguut suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaaneq, aamma iliniarnerminnit inerlaatut tamanna ilinniartunut qanoq isumaqarnersoq iluaqutaasumik ilinniartitaanerup ilaani ilinniartunut oqaasertalerneqarsinnaavoq. Taamaalilluni qanoq pisinnaanerlutik annertunerusumik sulisitsisumut oqaasertaliisinnaallutik, aamma piffissap ingerlanerani qanoq nutaanik piginnaasaqalersinnaallutik, aaqqissugaasumik aaqqissugaanngitsumillu ilinniartitaanikkut.

6.3 Aallartisarneq

Sammisap qulaani allassimasup nanginneratut tigusisut iluaqutaasumik piffissami sivisunerusumi ilinniarnerminnit inerlaanut aallartisaanermik ingerlatsisinnaapput. Aallartisarnermi eqqarsaatigineqarpoq ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaminnik misileraallutik ingerlatsinerat, aamma pisortaq qaninneq oqaloqatigalugu ilinniarnerminnit inerlaat nukittuffii sanngiiffiilu aamma isiginiarneqarlutik. Aallartisarnermik ingerlataqarnerup ilaa aamma tassaasinnaavoq aaqqissugaasumik aaqqissugaanngitsumillu ilinniartitaaneq assersuutigalugu pikkorissarnerit imaluunniit sanilimik ilinniartitsineq. Suliffeqarfinni anginerusuni aallartisarnermik ingerlatsineq aamma suliffimmik misiliinermut eqqaanartumik imaqarsinnaavoq, ilinniarnerminit inerlaap atorfiniffigisaanit allami immikkoortortaqarfimmi sulisoqarluni.

Aallartisarnermik ingerlataqarnerit siumoortumik pilersaarutaasumik ingerlanerusinnaapput, atassuteqartumik ingerlanerullutik imaluunniit ataasiakkaanut ingerlanneqarlutik, immaqa ingerlanerani nalaani tulluarsaanissamut inissaqartitsinerulluni.

Aallartisarnermik ingerlataqarneq illugiittumik ilisimasaqarnikkut iliniarnerminit inerlaap piginnaasanik tigusisoq pitsaanerusumik atuilluni, aamma sukkanerusumik suliffeqarfimmut akuulersinneratigut.

6.4 Inersimasunik ilinniartitsineq

Ilinniarnerminnit inerlaat ilisimasaminnik avitseqatiginnittarnissaat pillugu suliffeqarfiit arlallit ilimagisaqartarput, assersuutigalugu sanilimik ilinniartitsinikkut imaluunniit saqqummiussinikkut. Suliffeqarfiit ilaanni ilinniarnerminnit inerlaat taakkuusarput qaffasinnerpaamik ilinniagaqarsimasut, taamaattumik taakku ilisimasaminnik avitseqateqarnissaannut ilimagisat qaffasissorujussuusinnaallutik, naatsorsuutigineqarlutillu ullormit sulilernermit siullermiit suliatigut siuttutut sulisuunissaat. Ilinniarnerminnit inerlaat suleqatigilikkaminnik ilisimasanik avitseqatigiittarnissaannut piareersarniarlugit aamma inersimasunik ilinniartitsinermut tunngasunik sammisaqartoqarsinnaavoq, aamma ilinniarnerminnit inerlaat qanoq ingerlatsinermi saqqummiussisarnernillu aaqqissuussisassanersut. Aappaatigut aamma pingaarpoq ilinniarnerminnik inerlaanut naatsorsuutigisanik sulisitsisut tulluarsaappata, taamaalillutik ilinniarnerminnit inerlaat ullormit siullermiit sulinerup pitsaassusaanik qaffatsinnissaanut qanoq peqataanissaannut annertuumik naatsorsuutigisanut pakasarneqarnatik.

6.5 Najugaq qimannagu ilinniartitaaneq

Najugaq qimannagu ilinniartitaaneq tassaavoq ilinniarnerminnit inerlaanut arlalinnut ungasissumut nuunnani ilinniarfimmi aallartinnissamut periarfissaq asseqanngitsoq. Assersuutigalugu meeraaqqanik meeraqaraanni imaluunniit nuussinnaanngitsumik ueqaraanni nuuttarnerit unammillernartuusinnaapput. Immaqa toqqarsinnaanngisaminnik ilinniarnermik aallartinnissamut ilinniagaqartuusinnaasunik periarfissiivoq. Aammattaaq najugaq qimannagu ilinniartitaanerit Kalaallit Nunaat tamakkerlugu ilinniarfiusumut PI-mut sunniuteqarlutik, aamma illoqarfinni angisuuniinnaanngitsoq nunali tamakkerlugu ilinniartitaanerup qaffasissusianut kivitseqataallutik.

Najugaq qimannagu aaqqissuussineq taamaalilluni Kalaallit Nunaanni isorartuumi aaqqissugaanikkut unammillernartut ilaannik pitsaanerulersitsivoq.

Najugaq qimannagu ilinniartitaanerilli aamma ingerlataqartut assigiinngitsut arlallit peqatigiinnissaannut piumasaqaateqarpoq, soorlu Majoriaq, kommunit, Namminersorlutik Oqartussani aamma PI. Pitsaasumik taamaallaat suleqatigiinnikkut najugaq qimannagu ilinniartitaanerit pitsaasut suli inuiaqatigiinnut pitsaasumik tapertaasinnaapput.

6.6 Ilinniartitaanermi oqaatsit

Ilinniartitaanerit ilai danskisut ingerlanneqartillugit ilinniartunut arlalinnut oqaatsitigut unammillernartuusinnaapput. Allanut tamanna iluaqutaavoq, ilinniarnerminnimmi

suliakkiussanillu allannerminni oqaatsit taakku atussallugit sungiussimaneri iluaqutaammat. Qularutissaanngilarli ilinniartitaarnerit ilaasa kalaallisut ingerlanneqarneri pissutigalugu ilinniarnermik aallartissinnaalersimapput - ilinniartitaanerit danskisuinnaq ingerlanneqarsimagaluarpata aallartinngisaannarsimassallutik.

Tamanna aamma ilinniutitigut il.il. unammillernarsinnaavoq, taakku ilai taamaallaat danskisut pigineqarmata. Taamaattumik ilinniartunut tamanut inissaqartitsinissaq suli isiginiarneqassaaq, oqaatsitigut piginnaasat ilinniagaqartunngornissamullu periarfissat apeqqutaatinnagit.

Kiisalu ilinniartut ilaannut siunissami periarfissatut aamma pingaaruteqarluni oqaatsitigut pikkorissartariaqarnerat, perorsaanikkut ilinniartitaanermit allaanerusumi atuaqqinnissaq soqutigigunikku, tassami ilinniartitaanermi oqaatsit tassaassammata danskisut imaluunniit tuluttut.

6.7 PI-p aamma tigusisut akornanni ikaarfiliineq suleqatigiinnerlu

Ikaarfiliinernik aamma ilinniartitaanerup ingerlanerani aaqqissuussinernik ingerlatanillu aalajangersimasunik ingerlatsinermi tigusisussat iluaqutaasumik peqataatinneqarnerusinnaapput. Ilinniareernerup kingorna suut periarfissaaneri pillugit ilinniagaqartunut aamma paasisaqartitsinissamut periarfissiinissaq iluaqutaassaaq, soorlu aamma immikkut sullissivinni susinnaanerinut takutitsisoqarsinnaasoq.

Tigusisut PI-llu tungaaniit illugiimmik tassani soqutiginnittoqarpoq, taamaattumik pissusissamisoorluni assersuutigalugu tigusisuniit saqqummiussinernik imaluunniit tigusisartut assigiinngitsut amerlanerusut peqataatillugit ullunik sammisaqartitsilluni aaqqissuussisoqarluni.

Taamatut ikaarfiliinerit aamma tassaasinnaapput suliffimmik misiliinerit sivikinnerusut imaluunniit atuartitsinerit aalajangersimasup ingerlaneranut atatillugu suleqatigiinneruneq, tassani tigusisussat immersuitillugit atuartitsinermut qaaqquneqarlutik.

Suliffimmik misiliineq tassaasinnaavoq sulinissamut aqqutissaq, ilinniartunullu arlalinnut suliffimmik misiliiffiusumi atorfinitsinneqarnissaq pissusissamisoortutut misilinneqartarluni. Taamaattumik immikkut sullissivinni aamma nalinginnaasumik suliassaqarfimmi suliffimmik misiliititsinissaq pingaarpoq. Suliassaqarfimmi suliffimmik misiliinermi ilitsersuisutut isumaginnittussamik naammattunik perorsaasunik peqannginnera immikkut sullissivinni suliffimmik misiliinissamut periarfissanik killiliivoq. Tamanna ajornerulersitsilluni ajoqutaasinnaavoq ingerlataqarfimmi perorsaasut amerlanerulernissaannut akerliusinnaasoq.

6.8 Ilinniartitaanernut assigiinngitsunut ilimagisat assigiinngitsut

Ilinniarnerminnit inerlaat suliffeqarfinnut pigaangata immikkut ilinniagaqarsimasuunerat taasumalu qaffasissuunera annertuumik akuerineqartarpoq. Tigusisunut

ilinniarnerminnit inerlaanut assigiinngitsunik naatsorsuutigisaqartoqarpoq, taakku ilinniarsimanerat qanoq qaffasitsiginersoq apeqqutaalluni.

Assersuutigalugu taamaallaat isumaginninnermi ikiortitut ilinniagaqaraluarlutik suliffeqarfimmi qaffasinnerpaatut ilinniarsimasutut ilinniarnerminnit inerlaatut suliffeqarfimmut pigunik pisut ilaanni taakkununnga qaffasissumik naatsorsuutigisaqartoqarsinnaasarpoq, allaat perorsaasutut ilinniagaqarsimasutut pineqarsinnaallutik. Taamaalilluni taakku nammineq killeqarnerminnut ilisimaarinninnissaannut assersuutigalugulu perorsaasup pisinnaasaatut qaffasitsigisumik iliorsinnaannginnertik appasinnerusumik ilinniagaqarsimasunut qaffasinnerusumik piumasaqaateqartoqartarpoq. Assersuutigalugu ulluunerani neqeroorutini imatut pisoqarsinnaavoq ilinniarnerminit inerlaatut pisortaaqquneqarluni imaluunniit pisortap tulliatut qinnuigineqarluni. Tassani suliassat isumatuumik killilernissaannut nammineq killiini ilisimanissai iluaqutaasinnaavoq, aamma ilinniartitaanerup qaffasissusianut naleqqiullugu atorfimmi qaffasinnerusumi sukkavallaamik nungullarluni.

7 Periuseq

Immikkoortumi tassani nalilersuinermi periutsit atorneqartut paasissutissallu katersorneqartut misissorneqarput.

Nalilersuinermut paasissutissanut makku pissarsiffiupput:

- Qarasaasiamiit misissuineq
- Apersuinerit assersuuteqarlunilu pulaarnerit
- Isumasioqatigiinnerit
- Paasissutissat nalunaarsukkat.

Qarasaasiamiit misissuineq

Nalilersuineq aallartillugu VIVE-mi qarasaasiaq atorlugu misissuivugut. Qarasaasiakkut misissuinermi siunertaq tassaavoq misissuinerup suliassaqarfimmi ilisimasanik nutaanerpaanik tunngaveqarnissaata aamma nalilersuinermi ilisimasat attuumassuteqartut ilaatinnissaasa qulakkeerneqarnissaa. Qarasaasiakkut misissuineq internetikkut ujaasinikkut aamma PI-mik nalilersuereersimanerit misissorneqarnerisigut ingerlanneqarpoq. Taanna aqqutigalugu pissarsiffiusut nutaat qulaajarneqarlutillu ujartorneqarput. Qarasaasiakkut misissuinerup ilaa suliassaqarfimmi misissueqqissaarnerit VIVE-mit ingerlanneqareersimasut misissorneqarnerisigut aamma ingerlanneqarpoq.

Qarasaasiakkut misissuinermit ilisimasat apersuinissamut ilitsersuutit oqaasertalersornerinut atorneqarput aamma misissueqqissaarnerni tulluartuni ilaallutik.

Apersuinerit assersuuteqarlunilu pulaarnerit

Piffissami 2021-mi marsimiit septembarimut nalilersuinermut apersuisoqarpoq. Paasissutissanik katersinerup annertunersaa Kalaallit Nunaanni piffissami 28. augustimiit 17. septembarimut ingerlanneqarpoq.

Nalunaarusiami matumani paasissutissat misissueqqissaarnermi atorneqartut apersueriaatsit assigiinngitsut arlallit atornerisigut ingerlanneqarput, tassunga ilanngullugit oqarasuaatikkut apersuinerit sumiiffimmi apersuinerit.

Takussutissiami ataaniittumi apersuinerit assigiinngitsunut kommuninullu agguarneri takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 7.1 Nalilersuinermut atatillugu apersuinerit ingerlanneqartut pillugit takussutissiaq

Kommuni	Ulluunerani neqeroorut	Najugaqarnissamik neqeroorutit	Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit	Ilaqutariinnut Sullissivik	Ilinniarnerminnik inerlaat	Ingerlatsivik
Sermersooq	2	3	3	2	1	1
Qeqertalik				1	2	
Qeqqata				2	1	
Avannaata	3	1	1	2	6	1
Kujalleq	3		2	2	3	2
Katillugit	**8**	**4**	**6**	**9**	**13**	**4**

Taamaalilluni katillugit 44-t apersorneqarsimapput.

Aqqutit assigiinngitsorpassuit atorlugit apersuisoqarpoq, PI, kommunit aamma inuit attaveqataat aqqutigalugit. Taakku saniatigut aamma nalilersuinermi sammisatut attuumassuteqartunut naleqqiullugu apersussallugu kina naleqquttuusinnaanersoq apersuinerni aamma isiginiarneqarsimavoq.

Apersuinerit apersuinissamut ilitsersuutit aaqqissuunneqarsimasut aallaavigalugit ingerlanneqarput, paasissutissiisup pineqartup ilisimasatigut ikiuussinnaaneranut inissaqartitsisoqarluni. Apersorneqartut tamarmik apersuinikkut paasissutissanik katersinermik annertuumik misilittagaqartunit suleqatinit ingerlanneqarput.

Apersuinerit ilai pulaarnikkut ingerlanneqarput. Pulaarnerit taakku iluaqutigaat apersuinerup ataqatigiinnera misissueqqissaarnerup ilaanut annertunerusumut ilaanera.

Oqarasuaatikkut apersuinerit ilarujussui kalaallisut oqaasilimmik suleqammit ingerlanneqarput, taamaattumik apersorneqartup kissaatigisaa malillugu apersuineq kalaallisut imaluunniit danskisut ingerlanneqarsinnaalluni.

Pulaarnerni peqataasut tamarmik VIVE-miit peqataasut kalaallisut oqaaseqannginnerat pillugu siumoortumik ilisimatinneqareersimapput. Taamaattumik pisuni tamani apersuinernut atatillugu oqalutsip peqataasinnaanera pillugu neqeroortoqarluni. Taamaattorli apersuinerni taamaallaat marlussunni periarfissaq taanna toqqarneqarsimalluni.

Kalaallit Nunaanni apersuinerit danskisut ingerlanneqarneri oqaatsitigut unamminartuusinnaapput, taamaattumillu apersuinerit tamarmik kalaallisut ingerlanneqarsinnaappata tamanna aamma pilerinarnerulluni. Sulisut peqataasut oqaatsitigut piginnaasaat pissutigalugu apersuinerit kalaallisut ingerlanneqarsinnaanngimmata paarlattuanik unammillernartut annikillisinniarsimavagut. Apersuinerit taamaalillutik kalaallisuunngortillugit nutserneqarput apersuinernullu nassarneqarlutik taamaalilluni apersuinerit ingerlanerini apeqqutit kalaallisut atuarneqarsinnaallutik.

Nalilersuinermut atatillugu apersuinerit immiunneqarput. Apersuinerit kingorna pikkunartortai aalajangiussimaniarlugit apersuinerit imaqarniliorneri allanneqarput. Pingaarnertut apersorneqartut ilaannut kingorna nipaanik immiussineq tunngavigalugu imaqarniliaq allanneqarpoq.

Apersuinerit kalaallisut ingerlanneqartut tamarmik danskisuunngorlugit imaqarniliorneqarput.

Isumasioqatigiinnerit

Paasissutissanik katersinermut atatillugu VIVE isumasioqatigiinnernik marlunnik ingerlataqarpoq PI-mit aamma naalakkersuisoqarfinnit aqutsisoqarfinniillu attuumassuteqartunit peqataaffigineqartunik. Isumasioqatigiinneq siulleq Ilulissani aappaalu Nuummi ingerlanneqarput. Isumasioqatigiinnernut siunertaq tassaasimavoq paasissutissanik katersinermut atatillugu oqaasertalersorneqartut misissueqqissaarnerit inernerillu misiligarnissaat. Isumasioqatigiinnerni inernerit misissueqqissaarnerillu

erniinnaq saqqummiunneqarput kingornalu peqataasut isummersuuteqarsinnaallutik imaluunniit nassaanut siunnersuuteqarsinnaallutik. Isumasioqatigiinnerit taamaalillutik ataatsikkoortumik misissueqqissaarnerullutillu paasissutissanik katersinerupput. Pingaarpoq qaqugukkulluunniit VIVE tassaammat misissueqqissaarnernut tamanut akisussaanera, isumasioqatigiinnerniillu ilisimasat VIVE-mit atorneqarnerinut isumasioqatigiinnermi peqataasut akisussaanatik.

Paasissutissanik nalunaarsuineq

Paasissutissanik nalunaarsuineq ukioq 2013 aallarnerfigalugu ukioq 2020 tikillugu PI-mi ilinniartitaanerit[3] tallimat akornanni ataatsimi aallartittunik ilinniartunik tamanik aallaaveqarpoq.

- Socialassistentitut ilinniartitsineq
- Isumaginninnermut ikiortitut ilinniarneq
- Isumaginninnermi ikiortitut ilinniarneq
- Najugarisaq qimannagu perorsaasunngorniarneq
- Ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiortinngorniarneq.

Ukioq 2013-imi PI-mi ilinniartitaanermi aallartittut siusinnerpaamik misissornissaat pillugu toqqaanermut pissutaavoq aatsaat tassani atuarfik Perorsaanermut Ilinniarfissuartut aallartimmat. Taamatut killiliisoqarnera pissutigalugu katersatsinniipput inuit 881-it, 2013-imiit 2020-mut PI-mi ilinniarnermik aallartissimasut.

Nalunaarsukkanik misissueqqissaarneq ilinniartut taakkulu ilinniagaqarnikkut aqqusaarsimasaat aamma PI-mi ilinniartitaanermut naleqqiullugu siunissami sulinissaat pillugu paasissutissanik tunuliaqutaasunik attuumassuteqartunik tamanik imaqarput.

Paasissutissanik nalunaarsuinerit tamarmik Naatsorsueqqissaartarfiup nalunaarsuiffiinit tunniunneqarput misissoqqissarneqarlutillu aamma Naatsorsueqqissaartarfiup toqqorsiviini isumannaarsukkani toqqortarineqarlutik.

[3] Siunnersuinermi ikiortitut ilinniartitaanermi aamma Isumaginninnerup iluani siunnersortitut ilinniartitaanermi ilinniartut ilaatinneqanngillat, tassa ilinniartitaanerit taakku marluk sulisitsisunit aningaasalersugaammata (tamanna pillugu annertunerusumik una takuuk: https://pi.sps.gl/uddannelser/raadgivningsassistentuddannelsen/)

Atuakkat

Christensen, T.S., Jóensen, J.P., & Hermansen, A.B. (2020). *Perorsaanermik Ilinniarfimmi, Ilulissani Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanernik avataaniit nalilersuineq. Nalilersuinermi nalunaarusiaq immikkoortoq 2*. Ilulissat: PERORSAANERMIK ILINNIARFIK / Socialpædagogisk Seminarium

Dahl, K.M., Kloppenborg, H.S., & Pedersen, N.J.M. (2020). *Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit qulaajaaneq*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Dahl, K.M., Olsen, M.G., Henze-Pedersen, S., Iversen, K., & Hansen, H. (2022). *Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnik katsorsaaviit pillugit qulaajaaneq* [saqqummersinneqalersoq]. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Danske Professionshøjskoler. (2019). *Perorsaasunngorniarnermik ilinniarfik pillugu paasissutissat*. København: Danske Professionshøjskoler.

Hansen, H., & Iversen, K. (2021). *Kalaallit Nunaanni ulluunerani neqeroorutit: Meeqqanut avatangiisinut pingaaruteqartunik pissutsinik misissueqqissaarneq*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

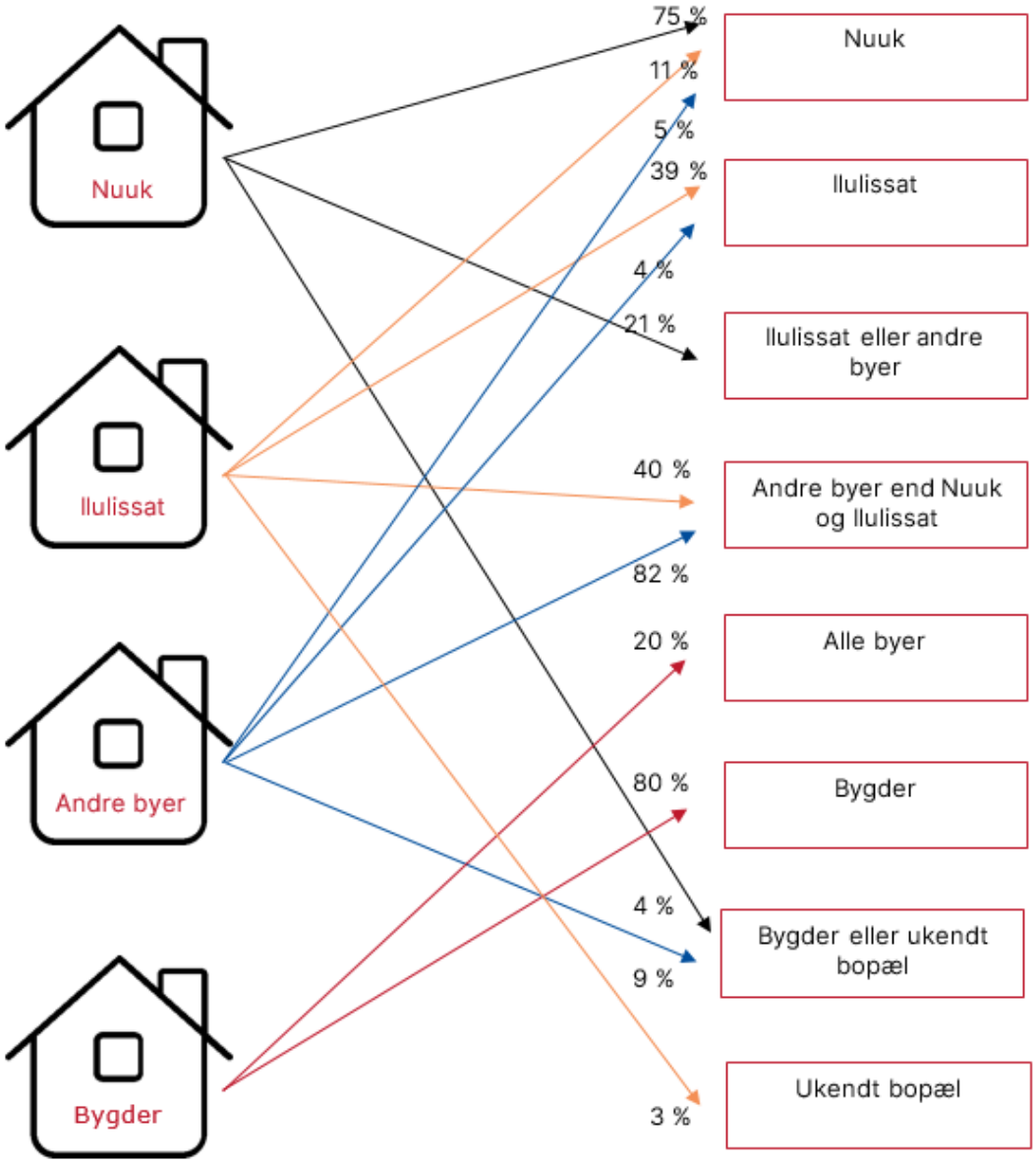
Jensen, J.K., & Pedersen, N.J.M. (2020). *Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanermik ingerlataqarfinni unammillernartunik misissueqqissaarneq: Aningaasalersuinermut tunngasunik misissueqqissaarnermut misissuinermut piareersaaneq*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

PI/SPS. (2021). *Perorsaasumut ikiortitut inuussutissarsiornermi ilinniagartuutut ilinniarneq*. Accessed 4/11/21: https://pi.sps.gl/uddannelser/paaedagogmedhjaelper/

Bilag 1 Nuuttariaatsit

Ilanngussaq titartarneri 1.1-imi illup takutippaa ilinniarnerup naammassineqarneraniit ukiup ataatsip kingorna ilinniartut sumi najugaqarnersut. Qarsuni amerlassutsini procentit ersersippaat ilinniarnerup aallartinnissaa ukiumik ataatsimik sioqqullugu ilinniartut sumi najugaqarsimanersut. Paasissutissanik nalunaarsukkanik atuinermi malunnaarsaarnissat assigiinngitsut pissutigalugit ajoraluartumik titartakkap illuatungaanisulli immikkoortiterinissaq ajornarsimavoq.

Ilanngussaq titartarneri 1.1 2013-2020-mi PI-mi ilinniarnermik siullermik aallartinnissaq ukioq ataaseq sioqqullugu sumiiffinni assigiinngitsuni najugaqartut amerlassusii, PI-mi ilinniarnerup kingulliup naammassinerani ukiumi sumi najugaqarneri naapertorlugit agguarlugit.

Nassuiaaneq: Titartagaq PI-mi ilinniarnerup kingulliup naammassinerani ukiumi ilinniartut 403-t najugaqarfii pillugit paasissutissanik tunngaveqarpoq.

Najoqqutaq: Misissueqqissaarnerit Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit suliarineqarput

VIVE

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD